บทที่ 2

ปริทัศน์วรรณกรรม

การศึกษาวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องในบทนี้ ประกอบด้วย การศึกษาสาขาศิลปะในมหาวิทยาลัยของรัฐ ความหมาย และความสำคัญของโสตทัศนวัสดุ รูปแบบของโสตทัศนวัสดุ แหล่งโสตทัศนวัสดุ หน่วยโสตทัศนศึกษาในมหาวิทยาลัยของรัฐ และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาสาขาศิลปะในมหาวิทยาลัยของรัฐ

ปัจจุบันสถาบันการศึกษาทั้งภาครัฐและเอกชนหลายแห่งเปิดสอนสาขาวิชาศิลปะ เนื่องจากตระหนักถึงความสำคัญของศิลปะที่เข้ามามีบทบาทในชีวิตประจำวันของมนุษย์ทั้ง ด้านวิจิตรศิลป์ ศิลปะประยุกต์ และสถาปัตยกรรม ซึ่งในสาขาวิชาวิจิตรศิลป์ ศึกษาวิชาทางด้าน จิตรกรรม ประติมากรรม ภาพพิมพ์ และศิลปะไทย สาขาวิชาศิลปะประยุกต์ ศึกษาทางวิชาด้าน เรขศิลป์ มัณฑนศิลป์ การออกแบบผลิตภัณฑ์ การออกแบบอุตสาหกรรม และสาขาวิชาสถาปัตยกรรม ศึกษาวิชาทางด้าน การออกแบบ และการก่อสร้างอาคาร รวมถึงการวางผังเมือง ซึ่งศิลปะทั้ง 3 กลุ่มสาขาวิชา คือ กลุ่มสาขาวิชาวิจิตรศิลป์ กลุ่มสาขาวิชาศิลปะประยุกต์ และกลุ่มสาขาวิชาสถาปัตยกรรม ครอบคลุมเฉพาะเนื้อหาศิลปะที่แสดงออกด้วยการใช้สี แสง เงา วัสดุ และรูปทรง สำหรับสถาบันอุดมศึกษาของรัฐสังกัดทบวงมหาวิทยาลัยที่มีหลักสูตรการศึกษาสาขาศิลปะตามขอบเขตการวิจัย คือ จัดตั้งเป็นคณะมี 7 แห่ง ได้แก่ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย มหาวิทยาลัยขอนแก่น มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ มหาวิทยาลัยบูรพา มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร มหาวิทยาลัยศิลปากร และสถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้า วิทยาเขตเจ้าคุณทหาร ลาดกระบัง โดยมีรายละเอียดของแต่ละสถาบันดังนี้

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เปิดสอนสาขาศิลปะ 2 คณะ ได้แก่ คณะศิลปกรรมศาสตร์ และคณะสถาปัตยกรรมศาสตร์

1. <u>คณะศิลปกรรมศาสตร์</u> มี 2 ภาควิชา ที่มีการเรียนการสอนสาขาศิลปะ (จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, คณะศิลปกรรมศาสตร์, 2538) คือ

1.1 ภาควิชาทัศนศิลป์ เปิดสอนในระดับปริญญาตรี 6 สาขาวิชา คือ จิตรกรรม และลายเส้น ประติมากรรม ศิลปะภาพพิมพ์ ศิลปะภาพถ่าย ศิลปะรูปแบบใหม่และสื่อใหม่และประวัติศาสตร์ศิลป์

1.2 ภาควิชานฤมิตศิลป์ เปิดสอนระดับปริญญาตรี 4 สาขาวิชา คือ เรขศิลป์ มัณฑนศิลป์ นิทรรศการศิลป์ และหัตถศิลป์ ปัจจุบันได้เปิดสอนในระดับปริญญาโท สาขาวิชาเรขศิลป์

2. คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ มี 6 ภาควิชา เปิดสอนระดับปริญญาตรีและปริญญาโท (จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์, 2530) ดังนี้

2.1 ภาควิชาสถาปัตยกรรมศาสตร์ แบ่งการเรียนการสอนออกเป็น 2 สาขาวิชา คือ สาขาวิชาสถาปัตยกรรม สาขาวิชาสถาปัตยกรรมไทย โดยสาขาวิชาสถาปัตยกรรม เปิดสอนทั้งระดับปริญญาตรีและระดับปริญญาโท สำหรับสาขาวิชาสถาปัตยกรรมไทย เปิดสอนระดับปริญญาตรีเพียงอย่างเดียว โดยศึกษาเกี่ยวกับการออกแบบสถาปัตยกรรม การออกแบบร่างสถาปัตยกรรม วัสดุและการก่อสร้าง การคำนวณและโครงสร้างงานสถาปัตยกรรม และระบบอาคาร

2.2 ภาควิชาสถาปัตยกรรมภายใน เปิดสอนในระดับปริญญาตรี 1 สาขาวิชา คือ สาขาวิชาสถาปัตยกรรมภายใน โดยศึกษาเกี่ยวกับ การออกแบบและการออกแบบร่างทางสถาปัตยกรรม การออกแบบและการออกแบบร่างสถาปัตยกรรมภายใน วัสดุสถาปัตยกรรมภายใน การคำนวณและโครงสร้าง การออกแบบเครื่องเรือน และการตกแต่งภายใน

2.3 ภาควิชาการออกแบบอุตสาหกรรม เปิดสอนในระดับปริญญาตรี 5 สาขาวิชา คือ สาขาวิชาสิ่งทอ สาขาวิชาการออกแบบและตกแต่งภายใน สาขาวิชาเรขศิลป์ สาขาวิชาเครื่องปั้นดินเผา และสาขาวิชาการออกแบบผลิตภัณฑ์

2.4 ภาควิชาภูมิสถาปัตยกรรม เปิดสอนระดับปริญญาตรี 1 สาขาวิชา คือ สาขาวิชาภูมิสถาปัตยกรรม โดยศึกษาเกี่ยวกับการออกแบบร่างภูมิสถาปัตยกรรม การก่อสร้างภูมิสถาปัตยกรรม วัสดุพืชพันธุ์ สภาวะแวดล้อมและการวางผังเมือง

2.5 ภาควิชาเคหะการ เปิดสอนในระดับปริญญาโท 1 สาขาวิชา คือ สาขาวิชาเคหะการ โดยศึกษาเกี่ยวกับ การออกแบบอาคารที่อยู่อาศัย การบริหารอสังหาริมทรัพย์ การบริหารงานก่อสร้าง ปฏิบัติการเคหะการ และสถิติ

2.6 ภาควิชาการวางแผนภาคและเมือง เปิดสอนในระดับปริญญาโท และปริญญาเอก 1 สาขาวิชา คือ สาขาวิชาการวางแผนภาคและเมือง โดยศึกษาเกี่ยวกับ การออกแบบวางแผนภาคและเมือง เศรษฐศาสตร์ภูมิภาค การบริหารชุมชนเมืองและภาค

มหาวิทยาลัยขอนแก่น

ปัจจุบันเปิดสอนสาขาศิลปะในระดับปริญญาตรี 2 คณะ ได้แก่ คณะศิลปกรรมศาสตร์และคณะสถาปัตยกรรมศาสตร์

1. คณะศิลปกรรมศาสตร์ มี 3 ภาควิชา (มหาวิทยาลัยขอนแก่น, 2538) คือ

1.1 ภาควิชาจิตรกรรม ศึกษาวิชาทางด้านการวาดเส้น การระบายสี เทคนิคการใช้สีน้ำ สีฝุ่น สีน้ำมัน การวาดภาพเหมือน ภาพทิวทัศน์ ภาพหุ่นนิ่ง และการสร้างสรรค์งานจิตรกรรมชั้นสูง

1.2 ภาควิชาประติมากรรม ศึกษาวิชาทางด้าน การปั้นแกะสลัก โดยฝึกหัดให้ปฏิบัติด้วย ดินเหนียว ไม้ หิน ปูนปลาสเตอร์ โลหะ

1.3 ภาควิชาออกแบบนิเทศศิลป์ ศึกษาวิชาทางด้าน การออกแบบนิเทศศิลป์ การสร้างภาพประกอบ การออกแบบและจัดตัวอักษร หลักการโฆษณา การวาดเส้น และการถ่ายภาพ

2. คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ มี 4 ภาควิชา คือ

2.1 ภาควิชาพื้นฐานสถาปัตยกรรม ศึกษาวิชาทางด้าน ประวัติศาสตร์สถาปัตยกรรม และการตกแต่งภายใน

2.2 ภาควิชาเทคนิคสถาปัตยกรรม ศึกษาวิชาทางด้าน การออกแบบ โครงสร้าง วัสดุก่อสร้าง การจัดการก่อสร้างสภาวะแวดล้อม และพลังงาน

2.3 ภาควิชาสถาปัตยกรรม ศึกษาวิชาทางด้านการออกแบบงานสถาปัตยกรรม และการปฏิบัติการออกแบบงานสถาปัตยกรรม

2.4 ภาควิชาผังเมือง ศึกษาวิชาทางด้าน การออกแบบวางผังชุมชน การออกแบบวางผังเมือง และเคหะการ

มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ เปิดสอนระดับปริญญาตรี ในคณะวิจิตรศิลป์ ทั้ง 2 ภาควิชา (มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, 2539) คือ

1. ภาควิชาภาพพิมพ์ จิตรกรรม และประติมากรรม แบ่งการเรียนการสอนออกเป็น 3 สาขาวิชา คือ สาขาวิชาจิตรกรรม สาขาวิชาประติมากรรม และสาขาวิชาภาพพิมพ์

2. ภาควิชาศิลปะไทย แบ่งการเรียนการสอนออกเป็น 2 สาขาวิชา คือ ศึกษาสถาปัตยกรรมไทยและศิลปะไทย โดยศึกษาวิชาเกี่ยวกับ จิตรกรรมไทย และประติมากรรมไทย ศิลปะล้านนา ศิลปะพื้นบ้าน และศิลปะประยุกต์ของไทย

มหาวิทยาลัยบูรพา

มหาวิทยาลัยบูรพา เปิดสอนสาขาศิลปะในระดับปริญญาตรีในคณะศิลปกรรมศาสตร์ ทั้ง 2 ภาควิชา (มหาวิทยาลัยบูรพา, 2538) คือ

1. ภาควิชาทัศนศิลป์ แบ่งการเรียนการสอนออกเป็น 3 สาขาวิชา คือ สาขาวิชาจิตรกรรม สาขาวิชาประติมากรรม และสาขาวิชาภาพพิมพ์

2. ภาควิชาออกแบบ แบ่งการเรียนการสอนออกเป็น 3 สาขาวิชา คือ สาขาวิชานิเทศศิลป์ สาขาวิชาเซรามิกส์ และสาขาวิชาการออกแบบผลิตภัณฑ์

มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร

มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร เปิดสอนสาขาศิลปะในระดับปริญญาตรี ในคณะศิลปกรรมศาสตร์ (มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, คณะศิลปกรรมศาสตร์, 2537) ดังนี้

1. ภาควิชาทัศนศิลปศึกษา มุ่งเน้นผลิตครูเพื่อสอนทางด้านศิลปะ เปิดสอนในระดับปริญญาตรี 3 สาขาวิชา คือ สาขาวิชาจิตรกรรม สาขาวิชาประติมากรรม และสาขาวิชาภาพพิมพ์ และเปิดสอนในระดับปริญญาโท สาขาวิชาทัศนศิลปะสมัยใหม่

2. ภาควิชาทัศนศิลป์ เปิดสอนในระดับปริญญาตรี โดยศึกษาวิชาทางด้าน จิตรกรรม และเซรามิกส์

3. ภาควิชาออกแบบทัศนศิลป์ เปิดสอนในระดับปริญญาตรี โดยศึกษาวิชาทางด้านการออกแบบสื่อสาร การออกแบบผลิตภัณฑ์ และการออกแบบแฟชั่น

มหาวิทยาลัยศิลปากร

มหาวิทยาลัยศิลปากร เปิดสอนสาขาศิลปะในระดับปริญญาตรีและปริญญาโท 3 คณะ ได้แก่ คณะจิตรกรรม ประติมากรรม และภาพพิมพ์ คณะมัณฑนศิลป์ และคณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ ดังนี้

1. <u>คณะจิตรกรรม ประติมากรรม และภาพพิมพ์</u> มี 5 ภาควิชา (มหาวิทยาลัยศิลปากร, คณะจิตรกรรม ประติมากรรม และภาพพิมพ์, 2529) คือ

1.1 ภาควิชาจิตรกรรม เปิดสอนในระดับปริญญาตรีและปริญญาโท โดยศึกษาวิชาทางด้านการวาดเส้น การระบายสี เทคนิคการใช้สีน้ำ สีฝุ่น สีน้ำมัน การวาดภาพเหมือน ภาพทิวทัศน์ ภาพหุ่นนิ่ง และการสร้างสรรค์งานจิตรกรรมชั้นสูง

1.2 ภาควิชาประติมากรรม เปิดสอนในระดับปริญญาตรีและปริญญาโท โดยศึกษาวิชาทางด้านการปั้นแกะสลัก โดยฝึกหัดให้ปฏิบัติด้วยดินเหนียว ไม้ หิน ปูนปลาสเตอร์ โลหะ เป็นต้น และการสร้างสรรค์ประติมากรรมชั้นสูง

1.3 ภาควิชาภาพพิมพ์ เปิดสอนในระดับปริญญาตรีและปริญญาโท โดยศึกษาวิชาทางด้านการสร้างสรรค์งานศิลปะ ด้านภาพพิมพ์ โดยการใช้แม่พิมพ์ และเทคนิคการพิมพ์ต่าง ๆ เช่น การพิมพ์จากแม่พิมพ์ไม้ แม่พิมพ์กระดาษ แม่พิมพ์โลหะ แม่พิมพ์หิน เป็นต้น และการสร้างงานภาพพิมพ์ชั้นสูง

1.4 ภาควิชาศิลปไทย เปิดสอนในระดับปริญญาตรีและปริญญาโท โดยศึกษาวิชาทางด้านการสร้างงานด้านศิลปะที่เป็นเอกลักษณ์ของชาติไทย ซึ่งเป็นการแสดงออกในรูปของศิลปะประเภทต่าง ๆ เช่น จิตรกรรม ประติมากรรม และภาพพิมพ์

1.5 ภาควิชาทฤษฎีศิลป์ เปิดสอนในระดับปริญญาตรี โดยศึกษาวิชาทางด้านทฤษฎีการสร้างสรรค์งานศิลปะ การวิเคราะห์งานศิลปะ ประวัติ วิวัฒนาการ และปรัชญาทางศิลปะ

2. คณะมัณฑนศิลป์ มี 5 ภาควิชา 6 สาขาวิชา (มหาวิทยาลัยศิลปากร, คณะมัณฑนศิลป์, 2537) คือ

2.1 ภาควิชาออกแบบภายใน เปิดสอนในระดับปริญญาตรี 1 สาขาวิชา คือ สาขาวิชาออกแบบภายใน โดยศึกษาวิชาทางด้าน การออกแบบภายใน การออกแบบเครื่องเรือน และหลักปฏิบัติทางวิชาชีพ

2.2 ภาควิชาออกแบบนิเทศศิลป์ เปิดสอนในระดับปริญญาตรีและปริญญาโท 1 สาขาวิชา คือ สาขาวิชาออกแบบนิเทศศิลป์ ศึกษาวิชาทางด้าน การออกแบบนิเทศศิลป์ การสร้างภาพประกอบ การออกแบบและจัดตัวอักษร หลักการโฆษณา การวาดเส้น และการถ่ายภาพ

2.3 ภาควิชาออกแบบผลิตภัณฑ์ เปิดการในระดับปริญญาตรี 2 สาขาวิชา คือ สาขาวิชาออกแบบผลิตภัณฑ์ และสาขาวิชาออกแบบเครื่องประดับ โดยศึกษาวิชาทางด้าน การออกแบบ 2 มิติ และ 3 มิติ การออกแบบผลิตภัณฑ์ การออกแบบเรขศิลป์ การออกแบบหีบห่อ การออกแบบงานพลาสติก และงานโลหะ การจัดงานออกแบบ

2.4 ภาควิชาประยุกต์ศิลปศึกษา เปิดสอนในระดับปริญญาตรีและปริญญาโท 1 สาขาวิชา คือ สาขาวิชาประยุกต์ศิลปศึกษา โดยศึกษาวิชาทางด้าน จิตรกรรมประยุกต์ ประติมากรรมประยุกต์ ภาพพิมพ์ประยุกต์ ศิลปะไทยประเพณีประยุกต์ ศิลปะสิ่งทอ ศิลปกรรมวัสดุต่างๆ เช่น โลหะ ไม้ ผ้า กระดาษ พลาสติก

2.5 ภาควิชาเครื่องเคลือบดินเผา เปิดสอนระดับปริญญาตรีและปริญญาโท 1 สาขาวิชา เครื่องเคลือบดินเผา และยังแบ่งการศึกษาออกเป็น 2 ด้าน คือ

2.5.1 สายอุตสาหกรรมศิลป์ เน้นทางด้านการออกแบบ และผลิตเครื่องเคลือบดินเผาเพื่องานอุตสาหกรรม

2.5.2 สายศิลป์ เน้นทางด้าน การสร้างสรรค์ ผลงานศิลปะทางเครื่องเคลือบดินเผา

3. คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ มี 4 ภาควิชา (มหาวิทยาลัยศิลปากร, คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์, 2538) คือ

3.1 ภาควิชาสถาปัตยกรรม เปิดสอนในระดับปริญญาตรี โดยศึกษาวิชาทางด้านการออกแบบสถาปัตยกรรม การเขียนแบบสถาปัตยกรรมและหลักปฏิบัติทางวิชาชีพสถาปัตยกรรม

3.2 ภาควิชาศิลปสถาปัตยกรรม เปิดสอนในระดับปริญญาตรีสาขาวิชาศิลปสถาปัตยกรรม สำหรับปริญญาโทเปิดสอนในสาขาวิชาสถาปัตยกรรมไทย และสาขาวิชาประวัติศาสตร์ สถาปัตยกรรม โดยศึกษาวิชาทางด้าน ประวัติศาสตร์สถาปัตยกรรมและสถาปัตยกรรมไทย การออกแบบสถาปัตยกรรมไทย การออกแบบสถาปัตยกรรมและการก่อสร้างอาคารสาธารณะ

3.3 ภาควิชาเทคนิคสถาปัตยกรรม เปิดสอนในระดับปริญญาตรี สาขาวิชาเทคนิคสถาปัตยกรรม และเปิดสอนในระดับปริญญาโท ในสาขาวิชาการก่อสร้าง โดยศึกษาวิชาทางด้าน เทคโนโลยีในการออกแบบแขนงต่างๆ ซึ่งมีความสัมพันธ์เกี่ยวกับการออกแบบสถาปัตยกรรม เช่น โครงสร้าง การก่อสร้างอาคาร วัสดุและอุปกรณ์อาคาร

3.4 ภาควิชาการออกแบบ และวางผังชุมชนเมืองเปิดสอนในระดับปริญญาตรี โดยศึกษาวิชาทางด้านภูมิสถาปัตยกรรม การออกแบบวางผังบริเวณและผังเมือง

สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้า วิทยาเขตเจ้าคุณทหาร ลาดกระบัง

สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้า วิทยาเขตเจ้าคุณทหาร ลาดกระบัง เปิดสอนสาขาศิลปะในระดับปริญญาตรีและปริญญาโท 1 คณะ คือ คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ มี 6 ภาควิชา (สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้า วิทยาเขตเจ้าคุณทหาร ลาดกระบัง, คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์, 2540) คือ

1. ภาควิชาสถาปัตยกรรม เปิดสอนในระดับปริญญาตรี สาขาวิชาสถาปัตยกรรม โดยศึกษาวิชาเกี่ยวกับ การออกแบบสถาปัตยกรรม แนวคิดทางสถาปัตยกรรม เทคโนโลยีทางอาคาร และสถาปัตยกรรมไทย

2. ภาควิชาสถาปัตยกรรมภายใน เปิดสอนระดับปริญญาตรี สาขาวิชาสถาปัตยกรรมภายใน โดยศึกษาวิชาทางด้าน สถาปัตยกรรมภายใน วิจิตรศิลป์ การวาดเส้น ไม้ประดับ และเทคโนโลยีสถาปัตยกรรม

3. ภาควิชาศิลปอุตสาหกรรม เปิดสอนระดับปริญญาตรี สาขาศิลปอุตสาหกรรม โดยศึกษาวิชาทางด้าน การวาดเส้น วิจิตรศิลป์ การถ่ายภาพ การออกแบบผลิตภัณฑ์ประเภทต่างๆ ได้แก่ พลาสติก โลหะ เครื่องเคลือบดินเผา เครื่องเรือน สิ่งทอ ผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรม และการออกแบบบรรจุภัณฑ์

4. ภาควิชานิเทศศิลป์ เปิดสอนระดับปริญญาตรี สาขานิเทศศิลป์ โดยศึกษาวิชาทางด้าน การวาดเส้น จิตรกรรม ประติมากรรม ภาพพิมพ์ นิเทศศิลป์ การออกแบบสิ่งพิมพ์ การโฆษณา ภาพยนตร์ วีดิทัศน์ และการถ่ายภาพ

5. ภาควิชาวางแผนภาคและเมือง เปิดสอนระดับปริญญาโท 3 สาขาวิชา คือ สาขาวิชาสถาปัตยกรรมเขตร้อน สาขาวิชาสถาปัตยกรรมภายใน สาขาวิชาวางแผนชุมชนเมืองและสภาพแวดล้อม

6. ภาควิชาวิจิตรศิลป์ เปิดสอนในระดับปริญญาตรี 3 สาขาวิชา คือ สาขาวิชาจิตรกรรม สาขาวิชาประติมากรรมและสาขาวิชาภาพพิมพ์

หลักสูตรการศึกษาสาขาศิลปะ ในสถาบันการศึกษาของรัฐทั้ง 7 แห่ง ดังกล่าว เมื่อจำแนกเป็น 3 กลุ่มสาขาวิชา คือ สาขาวิชาวิจิตรศิลป์ สาขาวิชาศิลปะประยุกต์ และสาขาวิชาสถาปัตยกรรม พบว่า สถาบันที่เปิดสอนสาขาศิลปะทั้ง 3 สาขาวิชา มี 5 สถาบัน คือ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย มหาวิทยาลัยขอนแก่น มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ มหาวิทยาลัยศิลปากร และสถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้า วิทยาเขตเจ้าคุณทหาร ลาดกระบัง ส่วนสถาบันที่ศึกษาสาขาศิลปะ 2 สาขาวิชา คือ สาขาวิชาวิจิตรศิลป์ และ สาขาวิชาศิลปะประยุกต์ มีจำนวน 2 สถาบัน คือ มหาวิทยาลัยบูรพา มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร นอกจากนี้ยังพบว่า บางคณะจัดหลักสูตรการศึกษา 2 กลุ่มสาขาวิชา ไว้ในคณะเดียวกัน คือ คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้า วิทยาเขตเจ้าคุณทหาร ลาดกระบัง จัดหลักสูตรการศึกษาสาขาวิชาวิจิตรศิลป์ และสาขาวิชาสถาปัตยกรรมไว้ด้วยกัน

ความหมายและความสำคัญของโสตทัศนวัสดุ

โสตทัศนวัสดุ (Audio Visual Materials) หมายถึง วัสดุที่ใช้สำหรับฟังหรือดู โดยถ่ายทอดข้อมูลต่างๆ ออกมาเป็นภาพหรือเสียงมากกว่าตัวอักษร (American Library Association, 1983: 15) โสตทัศนวัสดุบางประเภทต้องใช้อุปกรณ์พิเศษ เพื่อให้ได้ยินเสียง และเห็นภาพ เช่น สไลด์ ภาพยนตร์ เทปบันทึกเสียง เป็นต้น และโสตทัศนวัสดุบางประเภทไม่ต้องใช้อุปกรณ์เป็นเครื่องช่วย สามารถมองเห็นและเสนอเรื่องราว ความรู้ได้จากตัววัสดุโดยตรง เช่น รูปภาพ ภาพโฆษณา หุ่นจำลอง ของตัวอย่าง ของจริง เป็นต้น

โสตทัศนวัสดุนำมาใช้ประโยชน์มากในด้านการศึกษา (Percival and Ellington, 1984: 185) โดยใช้เป็นเครื่องมือ หรือช่องทางสำหรับการเรียนการสอน ทำให้ผู้เรียนสามารถเรียนรู้ตามวัตถุประสงค์ หรือจุดมุ่งหมายที่ผู้สอนวางไว้ได้เป็นอย่างดี (เปรื่อง กุมุท, 2539: 1)

โสตทัศนวัสดุ ช่วยให้การเรียนการสอนมีประสิทธิภาพ ทำให้ผู้เรียนเข้าใจเนื้อหาวิชาที่ยุ่งยากซับซ้อนได้ง่าย และเข้าใจตรงกัน โดยใช้เวลาอันสั้นจากสื่อหลายรูปแบบ เนื่องจากโสตทัศนวัสดุมีลักษณะการนำเสนอที่เป็นรูปธรรมมากกว่าตัวหนังสือล้วนๆ จึงทำให้โสตทัศนวัสดุ เป็นสื่อสำหรับการสื่อความหมายที่ใช้ได้ผลดี เพราะสามารถมองเห็นเหตุการณ์ด้วยตาและได้ยินด้วยหู ดังที่นักการศึกษาได้ทำการวิจัย พบว่า มนุษย์สามารถเรียนรู้ผ่านทางตาได้ 75% ทางหู 13% ทางกายสัมผัส 6% ทางนาสิกสัมผัส 3% และทางชิวหาสัมผัส 3% (Dove, 1975: 1) โสตทัศนวัสดุจึงเป็นเครื่องมือในการเรียนรู้ได้เป็นอย่างดี รวมทั้งเป็นสื่อที่ช่วยสร้างบรรยากาศในชั้นเรียน ทำให้ผู้เรียนเกิดความสนใจและมีส่วนร่วมในการเรียนการสอนอีกด้วย

นอกจากโสตทัศนวัสดุจะมีบทบาทและมีความสำคัญกับผู้เรียนแล้ว โสตทัศนวัสดุยังมีคุณค่าและเป็นประโยชน์กับผู้สอน คือ สามารถช่วยแบ่งเบาภาระของผู้สอน ในด้านการเตรียมเนื้อหา โดยให้ผู้เรียนศึกษาเนื้อหาจากสื่อได้เองโดยตรง และเป็นการเปลี่ยนบรรยากาศในการสอน ทำให้การสอนน่าสนใจยิ่งขึ้น ผู้สอนเกิดความสนุกสนานกับการสอนมากกว่าวิธีการสอนแบบบรรยายเพียงอย่างเดียว นอกจากนี้ยังช่วยกระตุ้นให้ผู้สอนตื่นตัว ในการผลิตวัสดุใหม่ๆ อยู่เสมอ

อย่างไรก็ตาม โสตทัศนวัสดุจะมีคุณค่าได้ก็ต่อเมื่อ ผู้สอนนำไปใช้อย่างเหมาะสมและถูกวิธี ดังนั้นก่อนจะนำโสตทัศนวัสดุแต่ละอย่างไปใช้ ผู้สอนควรศึกษาถึง ลักษณะและคุณสมบัติของโสตทัศนวัสดุแต่ละรูปแบบทั้งข้อดีและข้อจำกัด ตลอดจนการผลิต และการใช้ให้เหมาะสมกับสภาพการเรียนการสอน ทั้งนี้เพื่อให้การเรียนการสอนบรรลุวัตถุประสงค์ตามที่วางไว้ (กิดานันท์ มลิทอง, 2536: 83)

รูปแบบของโสตทัศนวัสดุ

โสตทัศนวัสดุมีหลายรูปแบบ สามารถจำแนกออกได้ตามลักษณะการใช้และวัสดุที่ใช้บันทึกข้อมูลได้ดังนี้

Kieffer (1985: 9) แบ่งโสตทัศนวัสดุตามลักษณะการใช้ออกเป็น 2 ประเภท คือ

1. โสตทัศนวัสดุประเภทที่ต้องใช้กับอุปกรณ์ หมายถึง วัสดุที่ต้องใช้อุปกรณ์พิเศษร่วมด้วยเพื่อถ่ายทอดเรื่องราว ความรู้ไปยังผู้ใช้ โดยการฟังและ/หรือการดู ได้แก่ สไลด์ ฟิล์มสตริป ภาพยนตร์ ฟิล์มลูป เทปบันทึกเสียง เทปบันทึกภาพ แผ่นเสียง แผ่นโปร่งใส

2. โสตทัศนวัสดุประเภทที่ไม่ต้องใช้กับอุปกรณ์ หมายถึง วัสดุที่มองเห็นได้สามารถเสนอเรื่องราวความรู้ได้โดยไม่ต้องอาศัยอุปกรณ์เป็นเครื่องช่วย วัสดุประเภทนี้ ได้แก่ รูปภาพทุกประเภท (ภาพถ่าย ภาพวาด ภาพเขียน) ภาพโฆษณา การ์ตูน และวัสดุตั้งแสดง (หุ่นจำลอง ของตัวอย่าง ของจริง)

Fothergill และ Butchart (1990: 3) แบ่งโสตทัศนวัสดุตามลักษณะของวัสดุที่ใช้บันทึกข้อมูล ออกเป็น 4 ประเภท คือ

1. วัสดุในรูปกระดาษ ได้แก่ รูปภาพ แผนภูมิ บัตรภาพ ภาพถ่าย
2. วัสดุในรูปฟิล์ม ได้แก่ สไลด์ ฟิล์มสตริป ภาพยนตร์ ฟิล์มลูป และวัสดุย่อส่วน
3. วัสดุในรูปแถบแม่เหล็ก ได้แก่ เทปบันทึกเสียง เทปบันทึกภาพ
4. วัสดุในรูปพลาสติก ได้แก่ แผ่นโปร่งใส แผ่นเสียง จานบันทึกเสียง ซีดีรอม

สำหรับรายละเอียดของโสตทัศนวัสดุแต่ละรูปแบบมี ดังนี้ (Kieffer, 1985 : 9-19; Fothergill and Butchart, 1990 : 59-179 : การค้นคว้าและการเขียนรายงาน, 2540; 26-29)

1. สไลด์ (Slide) เป็นภาพนิ่งถ่ายจากฟิล์มสไลด์ และนำมาใส่กรอบ ขนาด 2 x 2 นิ้ว ซึ่งอาจจะเป็นกระดาษหรือพลาสติกก็ได้ ใช้ได้ทั้งเป็นแผ่นเดี่ยวหรือใช้เป็นชุดในหัวข้อใดหัวข้อหนึ่ง ลักษณะของภาพจะตรงกับความเป็นจริง และมีชีวิตชีวามากกว่าภาพที่อัดลงบนกระดาษ สไลด์มีทั้งเสียงประกอบและไม่มีเสียงประกอบ สามารถนำไปใช้ประโยชน์ในการศึกษาทุกสาขาวิชา รวมทั้ง การศึกษาภาพและเหตุการณ์ในอดีตและปัจจุบัน โดยเฉพาะภาพเหตุการณ์ที่สำคัญทางประวัติศาสตร์ ศิลปวัฒนธรรม ขนบธรรมเนียมประเพณี สไลด์นำมาใช้ประโยชน์ในการเรียนการสอนวิชาศิลปะได้ โดยการบันทึกภาพเหตุการณ์สำคัญๆ ทางประวัติศาสตร์ ภาพทางศิลปะ เพื่อให้ได้ภาพเหมือนจริงและคมชัด เช่น เจดีย์ วัด พระพุทธรูป เป็นต้น

2. ฟิล์มสตริป (Filmstrip) คือ ภาพนิ่งโปร่งใสจำนวนหนึ่ง ซึ่งอาจจะเป็นภาพถ่าย ภาพวาด แผนภูมิ แผนภาพ หรือข้อความที่ถ่ายเรียงลำดับต่อเนื่องลงบนฟิล์มขนาด 35 มม. มีทั้งฟิล์มสี และขาวดำ ประกอบด้วยภาพประมาณ 30-60 ภาพ ม้วนเก็บในตลับพลาสติกเล็กๆ ฟิล์มสตริปมีทั้งเสียงประกอบและไม่มีเสียงประกอบ ใช้ประโยชน์ในการศึกษาเรื่องราวได้เช่นเดียวกับสไลด์ รวมทั้งการฝึกทักษะในเรื่องต่างๆ ซึ่งมีขั้นตอนที่ต่อเนื่อง เช่น ขั้นตอนการทำบรรจุภัณฑ์ ขั้นตอนการวาดลายเส้น ส่วนต่างๆ ของรูปร่างมนุษย์และสัตว์ที่เกี่ยวกับโครงสร้างของกระดูกและกล้ามเนื้อ เป็นต้น

3. ฟิล์มลูป (Filmloop) คือ ฟิล์มภาพยนตร์ที่บรรจุอยู่ในตลับพลาสติก ที่มีลักษณะนูนตรงกลางตลับ ปลายฟิล์มทั้งสองเชื่อมติดต่อกัน จึงสามารถฉายต่อเนื่องกันไปเรื่อยๆ โดยไม่ต้องกรอฟิล์มกลับเมื่อจบเรื่องก็เริ่มต้นใหม่จนกว่าจะปิดสวิตช์เครื่องฉาย ฟิล์มลูปส่วนใหญ่ มีขนาด 16 มม. และ 8 มม. มีทั้งภาพสีและขาวดำ ใช้บันทึกเรื่องราวที่ให้ความรู้ในเรื่องต่างๆ ทุกด้าน เรื่องราวที่ต่อเนื่อง รวมทั้งการสาธิต และการสอนทักษะ เพื่อให้ผู้ดูศึกษาและฝึกทำตาม

4. ภาพยนตร์ (Motion Picture) คือ ภาพถ่ายที่เป็นภาพนิ่งชนิดโปร่งใสที่บันทึกอิริยาบถอาการเคลื่อนไหวลงบนแผ่นฟิล์มติดต่อกันเป็นจำนวนอย่างน้อย 16 ภาพ ภายใน 1 วินาที เมื่อนำเอาภาพมาฉายด้วยอัตราความเร็วเดียวกัน จะทำให้เห็นภาพในลักษณะที่เคลื่อนไหวได้เหมือนธรรมชาติ ฟิล์มภาพยนตร์มีทั้งฟิล์มสีและขาวดำมีหลายขนาดเช่น 8 มม. 16 มม. 35 มม.และ 70 มม. ขนาดของฟิล์มภาพยนตร์ที่ให้บริการในวงการศึกษา คือ 8 มม. และ 16 มม. มีทั้งบันทึกเสียงบรรยายและไม่บันทึกเสียงบรรยาย ให้ความรู้ในเรื่องต่างๆ ทุกด้าน รวมทั้งการสาธิตและการสอนทักษะ เพื่อให้ผู้ดูศึกษา และฝึกทำตาม ภาพยนตร์นำมาใช้

ประโยชน์ในการเรียนการสอนสาขาศิลปะ เช่น บันทึกสถาปัตยกรรมสำคัญแต่ละจังหวัดของไทย เช่น พระบรมมหาราชวัง วิวัฒนาการบ้านเรือนไทย เป็นต้น

5. **แผ่นโปร่งใส (Transparency)** คือ แผ่นภาพที่เกิดจาก การวาด หรือเขียนบนแผ่นอาซีเตท หรือเป็นภาพที่เกิดจากกรรมวิธีการถ่ายลงบนฟิล์ม หรือถ่ายสำเนาจากเอกสารต่างๆ และนำไปเข้ากรอบกระดาษแข็ง ขนาดที่นิยมใช้ คือ ขนาด 7x7 นิ้ว และ 10x10 นิ้ว ใช้บรรจุสารนิเทศที่เป็นประโยชน์ต่อการศึกษาค้นคว้า เช่น ข้อความอธิบาย แผนภูมิ แผนที่ แผนสถิติ เป็นต้น แผ่นโปร่งใส นำมาใช้ประโยชน์ในการเรียนการสอนสาขาศิลปะได้ทุกวิชา เพราะสามารถอธิบายขั้นตอนของเนื้อหาวิชาให้ชัดเจนและเข้าใจยิ่งขึ้น

6. เทปบันทึกภาพหรือวีดิทัศน์ (Video tape) เป็นเส้นเทปทำจากพลาสติกประเภท เซลลูโลสไตรอาซีเตท (Cellulose Triacetate) โพลิเอสเตอร์หรือโพลิไวนิล (Polyvinyl) ฉาบด้วยสารโครเมียมไดออกไซด์ (Chromium Dioxide) หรือโลหะที่มีสารประกอบของสารแม่เหล็ก เป็นวัสดุที่บันทึกภาพและเสียงไว้ในรูปของคลื่นแม่เหล็ก สามารถลบและบันทึกใหม่ได้ สำหรับขนาดที่นิยมใช้โดยทั่วไปในปัจจุบัน คือ ขนาด 1/2 นิ้ว ในระบบ VHS (Video Home System) เทปบันทึกภาพ นอกจากบันทึกความรู้เรื่องราวต่างๆ เช่นเดียวกับวัสดุประเภทอื่นๆ แล้ว ยังให้ข้อมูลใหม่ๆ เป็นปัจจุบัน เช่น ภาพเหตุการณ์ การสัมภาษณ์บุคคลสำคัญ การบรรยาย การอภิปราย เป็นต้น และยังใช้ศึกษาทักษะได้ดีเช่นเดียวกับภาพยนตร์ ปัจจุบันเทปบันทึกภาพเป็นสื่อการสอนที่นิยมกันมากในทุกสาขาวิชา สำหรับสาขาศิลปะสามารถบันทึกการแสดงผลงานทางศิลปะของอาจารย์ นิสิต และศิลปินที่สำคัญในแต่ละยุค รวมถึงการประกวดทางด้านศิลปะต่างๆ เช่น การประกวดอัญมณี เป็นต้น

7. เทปบันทึกเสียง (Audio Tape) เป็นแถบพลาสติกประเภทอาซีเตท (Acetate) หรือโพลิเอสเตอร์ (Polyester) ด้านหนึ่งจะมีลักษณะมัน ส่วนอีกด้านหนึ่งจะฉาบด้วยผงเหล็กออกไซด์ ใช้บันทึกเสียงเก็บไว้ในรูปของคลื่นแม่เหล็ก และบรรจุในตลับ (Cassette) สามารถลบและบันทึกใหม่ได้ เส้นเทปมีความกว้าง 1/8 นิ้ว บรรจุอยู่ในตลับพลาสติก ขนาด 4 x 2 นิ้ว หรือ 1/2 x 3/8 นิ้ว ใช้ประโยชน์ในการศึกษาค้นคว้า เช่น การอ่านบทกวีนิพนธ์ บทละคร การสัมภาษณ์ การอภิปราย การบรรยาย เป็นต้น ผู้ใช้สามารถบันทึกรายการลงในเทปบันทึกเสียงได้ด้วยตนเอง ในการเรียนการสอนสาขาศิลปะ เทปบันทึกเสียงนำมาใช้บันทึกการสัมภาษณ์ศิลปินที่มีชื่อในวงการศิลปะ เพื่อใช้ประกอบการทำวิจัยหรือใช้ร่วมกับสไลด์ในลักษณะสื่อประสม และใช้บันทึกการอภิปรายงานศิลปะและการออกแบบ

8. แผ่นเสียง (Phonodisc) มีลักษณะเป็นแผ่นพลาสติกกลม มีร่องเล็กๆ ซึ่งบันทึกเสียงเก็บไว้ และสามารถอ่านสัญญาณเสียงด้วยเข็ม (Stylus) แผ่นเสียงมีหลายขนาด คือ 7 นิ้ว 10 นิ้ว 12 นิ้ว

และ 16 นิ้ว แผ่นเสียงส่วนใหญ่ใช้บันทึกเพลงและดนตรี รวมทั้งเสียงจากธรรมชาติ ปัจจุบันแผ่นเสียงไม่เป็นที่นิยมใช้ แต่มีวัสดุเสียง ที่มีผู้นิยมใช้แทนที่แผ่นเสียง คือ แผ่นซีดีเสียง (Audio Compact Disc) เป็นแผ่นเสียง รูปแบบใหม่ในระบบคอมพิวเตอร์ ทำมาจากแผ่นโพลีคาร์บอนเนต เคลือบด้วยแลคเกอร์ใสที่แสงผ่านได้ และอ่านสัญญาณเสียงด้วยแสงเลเซอร์ และใช้บันทึกเสียงเพลง ใช้ฟังได้เท่านั้นผู้ใช้ไม่สามารถบันทึกรายการได้เอง

9 **ไมโครฟิล์ม (Microfilm)** คือ การถ่ายสิ่งพิมพ์ต้นฉบับย่อส่วนลงบนฟิล์มโปร่งใส ขนาด 16 มม. และ 35 มม. มีความยาวประมาณ 100 ฟุต พันเป็นม้วนไว้กับวงล้อหรือบรรจุอยู่ในกล่องหรือตลับ มีทั้งฟิล์มสีและขาวดำ สำหรับสารนิเทศที่บรรจุในไมโครฟิล์มมักเป็นสารนิเทศที่มีความยาวต่อเนื่อง เช่น วารสารฉบับย้อนหลัง หนังสือพิมพ์ เป็นต้น

10. **ไมโครฟิช (Microfiche)** เป็นการถ่ายสิ่งพิมพ์ต้นฉบับย่อส่วนลงบนแผ่นฟิล์มโปร่งใส ขนาด 4 x 6 นิ้ว บรรจุภาพประมาณ 98 กรอบภาพ ส่วนขอบบนของไมโครฟิช จะให้รายละเอียดทางบรรณานุกรมของสิ่งพิมพ์ที่นำมาถ่าย ช่วยให้ค้นหาเรื่องที่ต้องการได้ด้วยตาเปล่า มักใช้บันทึกสารนิเทศที่มีขนาดสั้น ไม่ต่อเนื่อง เช่น หนังสือ วิทยานิพนธ์ เป็นต้น

11. **ไมโครแจ็กเก็ต (Microjacket)** มีลักษณะคล้ายไมโครฟิช คือ ขอบบนของแผ่นบันทึกข้อมูลทางบรรณานุกรมที่สามารถอ่านได้ด้วยตาเปล่า จะต่างกันที่มีแจ็กเก็ต ซึ่งมีลักษณะเป็นซองพลาสติกแบ่งเป็นช่องๆ สำหรับสอดไมโครฟิล์ม ขนาด 16 มม. หรือ 35 มม. ไมโครแจ็กเก็ตใช้บรรจุข้อมูลเช่นเดียวกับไมโครฟิช และสามารถเพิ่มเติม และเปลี่ยนแปลงแก้ไขข้อมูลได้ง่าย ส่วนตัวแจ็กเก็ต ยังช่วยป้องกันฟิล์มไม่ให้ได้รับความเสียหายในขณะใช้งานด้วย

ไมโครฟิล์ม ไมโครฟิช และไมโครแจ็กเก็ต สามารถใช้ค้นคว้าข้อมูลได้ทุกสาขาวิชา โดยใช้แทนตัวสิ่งพิมพ์

12. **ภาพ (Picture)** เป็นวัสดุทึบแสง มีหลายลักษณะ คือ ภาพเขียน ภาพถ่ายหรือภาพวาด มีทั้งเป็นลักษณะภาพเดี่ยว เช่น ภาพสถานที่ ภาพบุคคลสำคัญ ภาพสัตว์ ฯลฯ และลักษณะที่เป็นชุดๆ เช่น ภาพดอกไม้ในวรรณคดี ภาพโบราณสถานของไทย เป็นต้น และสามารถนำไปใช้ประโยชน์ในการศึกษาทุกสาขาวิชา สำหรับสาขาศิลปะ ภาพสามารถนำไปใช้ประโยชน์ ในการเรียนการสอนได้ เช่น การเขียนภาพลายเส้น ภาพเหมือนจริง เป็นต้น

13. **ภาพโฆษณา (Poster)** คือ ภาพที่ทำขึ้น เพื่อประกาศ หรือจูงใจให้ผู้ดูมีความเห็นคล้อยตามด้วยการใช้สี การออกแบบ รูปภาพ และข้อความสั้นๆ ที่มีลักษณะคำคล้องจอง เพื่อให้ผู้ดูเข้าใจ จำง่าย

และดึงดูดความสนใจ ภาพโฆษณามีหลายขนาด แต่ที่นิยมจัดทำกันคือ ขนาด 8 x 12 นิ้ว และ 17 x 25 นิ้ว ภาพโฆษณาจะได้มาจากผู้ผลิต เพื่อชักจูงให้ติดตามงานนั้นๆ และสามารถนำไปใช้ประโยชน์ในการศึกษาสาขาวิชาเกี่ยวกับธุรกิจ การออกแบบและศิลปะ เช่น ในการเรียนวิชาเรขศิลป์ ซึ่งเป็นการศึกษา แบบตัวพิมพ์ วิธีการพิมพ์ ออกแบบ การจัดรูปภาพประกอบ เป็นต้น

14. ปฏิทิน (Calendar) เป็นแบบสำหรับดู วัน เดือน ปี (พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2525, 2538: 495) ภายในรูปเล่มของปฏิทินประกอบด้วย ตัวเลข วัน ของแต่ละเดือน เรียงจากมกราคม ถึงธันวาคม พร้อมทั้งในแต่ละเดือนจะมีภาพประกอบ ซึ่งมีเรื่องราว หรือเนื้อหาเกี่ยวข้องกัน หรือที่เรียกว่า ภาพชุด เช่น ถ้วยชามสังคโลก พรรณดอกไม้เมืองหนาว เป็นต้น ปฏิทินมีหลายขนาด และมีหลายรูปแบบ เช่น แบบตั้งโต๊ะ แบบแขวน ฯลฯ ปฏิทิน สามารถนำไปใช้ประโยชน์ในการเรียนการสอนสาขาวิชาการออกแบบและศิลปะ เช่น การฝึกเขียนภาพด้วยดินสอ สีชอล์ค สีน้ำ สีน้ำมัน เป็นต้น

15. แบบก่อสร้างหรือแปลน (Plan) หมายถึง แบบที่กะกำหนดไว้ (พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2525, 2538: 549) เพื่อกำหนดรายละเอียดเกี่ยวกับโครงสร้างภายใน และภายนอกของบ้าน หรืออาคารต่างๆ ตามมาตราส่วนที่กำหนดไว้ ก่อนที่จะดำเนินการก่อสร้างต่อไป แบบก่อสร้างหรือแปลนมีขนาดต่างๆ กัน ไม่สามารถกำหนดขนาดที่แน่นอนได้ แบบก่อสร้างหรือแปลนใช้สำหรับการเรียนการสอนสาขาศิลปะในกลุ่มสาขาวิชาสถาปัตยกรรมโดยเฉพาะ

16. แผนที่ (Map) เป็นทัศนวัสดุที่สร้างขึ้นโดยใช้หลักเกณฑ์ทางคณิตศาสตร์ประกอบด้วย สัญลักษณ์ เครื่องหมาย และข้อมูลต่างๆ เพื่อแสดงเรื่องราวส่วนต่างๆ ของโลก เช่น ลักษณะภูมิประเทศ อาณาเขต ที่ตั้ง และความสัมพันธ์ในทางพื้นที่ของสิ่งต่างๆ บนพื้นโลก โดยใช้เส้น สี สัญลักษณ์ การแรเงา วงกลมหรือจุด เป็นต้น แผนที่มีการย่อ ส่วนพื้นที่ให้เล็กลงตามต้องการ พื้นที่แสดงในแผนที่ อาจแสดงขนาดของตำบล ขนาดของประเทศ ขนาดของทวีป หรือพื้นที่ทั้งหมดของโลกก็ได้ แผนที่มีทั้งชนิดเป็นแผ่นชนิดพับได้ ชนิดแขวน และชนิดเย็บเล่ม แผนที่ใช้ประโยชน์ในการศึกษาได้หลายสาขาวิชา เช่น ภูมิศาสตร์ ประวัติศาสตร์ สถาปัตยกรรมศาสตร์ โบราณคดี เป็นต้น สำหรับการเรียนการสอนสาขาศิลปะในกลุ่มสาขาวิชาสถาปัตยกรรม แผนที่เป็นสื่อการสอนอย่างหนึ่ง สำหรับใช้ดูข้อมูลเพื่อเป็นแนวทางการสร้างและออกแบบอาคาร

17. แผนภูมิ (Chart) เป็นแผ่นภาพประกอบด้วย รูปภาพ สัญลักษณ์ ตัวเลข ตัวหนังสือ ที่แสดงความสัมพันธ์ของข้อเท็จจริงหรือแนวคิดต่างๆ รวมทั้งอธิบายขบวนการที่สำคัญ เช่น การเปรียบเทียบให้เห็นความแตกต่างของลักษณะรูปร่าง หรือขนาดของพื้นที่ แสดงพัฒนาการวงจรชีวิตของพืช และสัตว์ แสดงการแบ่งสายงานในองค์กร เป็นต้น แผนภูมิ ที่นิยมใช้มีหลายชนิด ได้แก่ แผนภูมิต้นไม้ แผนภูมิองค์กร

แผนภูมิตาราง แผนภูมิขยายส่วน แผนภูมิช่วยให้ผู้อ่านหรือผู้ดูเข้าใจเรื่องราวหรือข้อมูลได้ง่าย เนื่องจากใช้ทั้งภาพ สัญลักษณ์ และคำ ประกอบเข้าด้วยกัน แผนภูมิใช้ประโยชน์ในการศึกษาได้หลายสาขาวิชา เช่น วิทยาศาสตร์ คณิตศาสตร์ ประวัติศาสตร์ โบราณคดี เป็นต้น สำหรับสาขาศิลปะและการออกแบบ ผู้สอนสามารถนำแผนภูมิ มาใช้เป็นสื่อการสอนและเป็นตัวอย่าง เพื่อเป็นแนวทางในการออกแบบต่อไป

18. หุ่นจำลอง (Model) เป็นวัสดุสามมิติที่สร้างขึ้นสำหรับใช้แทนของจริง โดยสร้างให้มีลักษณะรูปทรงคล้ายของจริงมากที่สุด โดยการย่อส่วนหรือขยายขนาด ใช้ในกรณีที่ไม่สามารถนำของจริงมาศึกษาได้ เนื่องจากของจริงนั้นมีขนาดใหญ่หรือเล็กเกินไป มีความยุ่งยากซับซ้อน หรือในกรณีที่ไม่สามารถนำของจริงมาแสดงได้ หุ่นจำลองมีหลายประเภท ได้แก่ หุ่นจำลองเท่าของจริง หุ่นจำลองแบบย่อ หรือขยายส่วน หุ่นจำลองแบบผ่าซีก หุ่นจำลองแบบแยกส่วน และหุ่นจำลองแบบเคลื่อนไหวทำงานได้ หุ่นจำลองนำไปใช้ประโยชน์ได้ทุกสาขาวิชา เช่น วิทยาศาสตร์ ประวัติศาสตร์ เป็นต้น ในสาขาศิลปะสามารถนำหุ่นจำลองเป็นแบบอย่างในการวาดภาพลายเส้น ภาพเหมือนจริง

19. ของจริง (Real Object) เป็นวัสดุสามมิติที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติหรือมนุษย์สร้างขึ้นมาใช้ เช่น พืช ผัก ผลไม้ สัตว์ แร่ธาตุ ตลอดจนเครื่องมือ เครื่องใช้ ของจริงในการนำไปใช้นั้นต้องอยู่ในสภาพเดิมตามธรรมชาติ เพื่อให้ผู้เรียนได้เรียนรู้อย่างถูกต้องตามสภาพความเป็นจริง และให้ประสบการณ์ตรงแก่ผู้เรียน ของจริงควรมีขนาดพอเหมาะ จึงจะสามารถนำไปใช้เป็นสื่อการเรียนการสอนได้ดี ของจริงสามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้ทุกสาขาวิชา เช่น ชีววิทยา เคมีวิทยา ฟิสิกส์ เป็นต้น ส่วนในสาขาศิลปะสามารถใช้ของจริงเป็นสื่อการสอนในภาพลายเส้น การเขียนภาพระบายสี เครื่องเคลือบดินเผา และการปั้น แกะสลัก

20. ของตัวอย่าง (Specimen) เป็นวัสดุสามมิติที่นำเอาส่วนหนึ่งของของจริงมาดัดแปลงหรือจัดทำใหม่ด้วยวิธีการพิเศษบางอย่างเพื่อรักษาสภาพของจริงเอาไว้ให้คงทน สามารถนำไปใช้ได้หลายๆ ครั้ง เช่น หิน สัตว์สต๊าฟ สัตว์ดอง แมลง เป็นต้น ของตัวอย่าง สามารถนำไปใช้ประโยชน์ในสายวิทยาศาสตร์ เช่น ชีววิทยา เคมีวิทยา ฟิสิกส์ เป็นต้น ขนาดของของตัวอย่างควรมีขนาดเหมาะสม เพื่อสะดวกในการนำไปใช้เป็นสื่อการสอน ในสาขาศิลปะ สามารถนำของตัวอย่างมาใช้ได้เช่นเดียวกับของจริง

แหล่งโสตทัศนวัสดุ

แหล่งโสตทัศนวัสดุ หมายถึง แหล่งที่จัดหา รวบรวมและผลิตโสตทัศนวัสดุทุกรูปแบบ โดยจัดเก็บอย่างมีระบบ และให้บริการแก่ผู้ใช้ (Schmid, 1980: 1) สำหรับงานวิจัยนี้ นอกจากจะแบ่งโสตทัศนวัสดุตามคำจำกัดความข้างต้นแล้ว ยังได้เพิ่มเติมแหล่งโสตทัศนวัสดุส่วนตัวเข้ามาด้วย เพื่อให้ครอบคลุมแหล่ง

หอสมุดกลาง สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

โสตทัศนวัสดุที่มีอยู่ทั้งหมด เนื่องจากโสตทัศนวัสดุบางรูปแบบ เช่น สไลด์ ภาพถ่าย วีดิทัศน์ เป็นต้น ที่มีให้บริการในแหล่งโสตทัศนวัสดุ อาจมีเนื้อหาวิชาไม่ตรงตามความต้องการของอาจารย์ในบางสาขาวิชา อาจารย์จึงจำเป็นต้องผลิตโสตทัศนวัสดุขึ้นใช้เอง โดยผลิตให้มีเนื้อหาเฉพาะสำหรับวิชานั้นๆ และรวบรวมจัดเก็บไว้เป็นส่วนตัว ซึ่งโสตทัศนวัสดุดังกล่าว นับว่ามีคุณค่ามาก และไม่สามารถจะหาซื้อได้ แหล่งโสตทัศนวัสดุในงานวิจัยนี้ จึงแบ่งออกเป็น 3 แหล่ง ได้แก่ แหล่งโสตทัศนวัสดุภายในมหาวิทยาลัย แหล่งโสตทัศนวัสดุภายนอกมหาวิทยาลัย และแหล่งโสตทัศนวัสดุส่วนตัว ดังรายละเอียดของแต่ละแหล่งดังนี้

1. **แหล่งโสตทัศนวัสดุภายในมหาวิทยาลัย** เป็นแหล่งที่จัดหา รวบรวม ผลิตสื่อการสอน และบริการโสตทัศนวัสดุ สำหรับอาจารย์ นักศึกษา และบุคลากรอื่นในมหาวิทยาลัย ได้แก่ หน่วยบริการโสตทัศนศึกษากลางของมหาวิทยาลัย หน่วยบริการโสตทัศนวัสดุของหอสมุดกลาง หน่วยบริการโสตทัศนวัสดุของคณะ หน่วยงานโสตทัศนวัสดุของห้องสมุดคณะ และภาควิชา สำหรับรายละเอียดของหน่วยงานต่างๆ ดังกล่าว มีดังนี้

1.1 หน่วยบริการโสตทัศนศึกษากลางของมหาวิทยาลัย เป็นหน่วยบริการกลางของมหาวิทยาลัย ทำหน้าที่เป็นแหล่งผลิต ให้คำปรึกษาด้านการผลิต และการใช้โสตทัศนวัสดุและอุปกรณ์เป็นหลักตลอดจนให้บริการเกี่ยวกับอุปกรณ์การเรียนการสอน และเป็นแหล่งบริการศึกษาค้นคว้า สำหรับรูปแบบของโสตทัศนวัสดุที่ให้บริการมีลักษณะหลากหลาย เนื่องจากให้บริการกับผู้ใช้ทุกกลุ่มในมหาวิทยาลัย ได้แก่ อาจารย์ ข้าราชการ เจ้าหน้าที่ และนักศึกษา โดยทั่วไปรูปแบบของโสตทัศนวัสดุที่ให้บริการในหน่วยบริการโสตทัศนศึกษากลางของมหาวิทยาลัย ได้แก่ วีดิทัศน์ เทปบันทึกเสียง สไลด์ ภาพยนตร์ แผ่นโปร่งใส ไมโครฟิล์ม ไมโครฟิช ส่วนเนื้อหาของโสตทัศนวัสดุ มักครอบคลุม กว้างขวาง หลายสาขาวิชาตามหลักสูตรของมหาวิทยาลัย (มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ศูนย์โสตทัศนศึกษากลาง, 2540: 1-2) ตัวอย่างของหน่วยบริการโสตทัศนศึกษากลางของมหาวิทยาลัย เช่น ศูนย์โสตทัศนศึกษากลาง มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ เป็นต้น

1.2 หน่วยบริการโสตทัศนวัสดุของหอสมุดกลางของมหาวิทยาลัย ส่วนใหญ่ทำหน้าที่จัดหา ผลิต รวบรวม จัดเก็บ และเผยแพร่โสตทัศนวัสดุที่สอดคล้องกับหลักสูตรการเรียนการสอนและการค้นคว้าวิจัยของมหาวิทยาลัยนั้นๆ โดยเน้นให้บริการเป็นสำคัญแก่ คณาจารย์ นักศึกษา ข้าราชการ เจ้าหน้าที่ในมหาวิทยาลัย และอาจให้บริการแก่บุคคลภายนอกด้วย โสตทัศนวัสดุที่ให้บริการ มีหลายรูปแบบ และมีเนื้อหาครอบคลุมทุกสาขาวิชาที่เปิดสอนในมหาวิทยาลัย (มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร สำนักหอสมุดกลาง ฝ่ายโสตทัศนศึกษา, 2540: 1) ตัวอย่าง ของหน่วยบริการโสตทัศนวัสดุของหอสมุดกลางของมหาวิทยาลัย เช่น ศูนย์โสตทัศนศึกษากลาง สถาบันวิทยบริการ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ฝ่ายโสตทัศนศึกษา สำนักหอสมุดกลาง สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้า วิทยาเขตเจ้าคุณทหาร ลาดกระบัง เป็นต้น

1.3 หน่วยบริการโสตทัศนวัสดุของคณะ เป็นหน่วยบริการกลางของแต่ละคณะ และอาจมีเฉพาะในบางคณะเท่านั้น ทำหน้าที่คล้ายกับหน่วยโสตทัศนศึกษากลางของมหาวิทยาลัย คือ เป็นแหล่งผลิตให้คำปรึกษาด้านการผลิต จัดเตรียมและให้ยืมโสตทัศนวัสดุและอุปกรณ์ แนะนำการใช้โสตทัศนวัสดุและอุปกรณ์ แก่คณาจารย์ในคณะ และภาควิชา เพื่อใช้ในการเรียนการสอนเป็นสำคัญ และให้บริการแก่ อาจารย์ ข้าราชการและเจ้าหน้าที่ ภายในคณะเท่านั้น ซึ่งต่างกับในการให้บริการของหน่วยบริการโสตทัศนศึกษากลางของมหาวิทยาลัย ที่ให้บริการแก่ผู้ใช้ทั้งมหาวิทยาลัย รูปแบบและเนื้อหาของโสตทัศนวัสดุที่จัดเก็บอาจแตกต่างกันไปในแต่ละคณะ ขึ้นอยู่กับลักษณะวิชา และหลักสูตรของแต่ละคณะ เช่น หน่วยโสตทัศนศึกษากลาง คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เน้น เทปบันทึกเสียง และเทปบันทึกภาพ เพื่อให้สอดคล้องกับสาขาวิชาที่เปิดสอนในคณะ เช่น ภาษา วรรณคดีเปรียบเทียบ ศิลปะการละคร เป็นต้น ตัวอย่างของคณะที่มีหน่วยบริการโสตทัศนวัสดุ เช่น คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย คณะวิจิตรศิลป์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ เป็นต้น

1.4 หน่วยโสตทัศนวัสดุของห้องสมุดคณะ ทำหน้าที่จัดหา จัดเก็บ และให้บริการยืมโสตทัศนวัสดุแก่อาจารย์ ข้าราชการ เจ้าหน้าที่ และนักศึกษาในคณะเป็นสำคัญ ห้องสมุดคณะส่วนใหญ่ไม่เน้นการให้บริการโสตทัศนวัสดุ มีเพียงบางคณะที่ให้บริการโสตทัศนวัสดุด้วย ตัวอย่าง หน่วยงานโสตทัศนวัสดุของห้องสมุดคณะ เช่น ห้องสมุดคณะวิจิตรศิลป์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ห้องสมุดคณะศิลปกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เป็นต้น

ในบางคณะมีทั้งหน่วยบริการโสตทัศนวัสดุของคณะและหน่วยโสตทัศนวัสดุของห้องสมุดคณะ ตัวอย่าง เช่น คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย คณะวิจิตรศิลป์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ เป็นต้น

1.5 ภาควิชา ภาควิชาบางภาควิชา ทำหน้าที่จัดหา และเก็บรวบรวมโสตทัศนวัสดุที่เป็นประโยชน์ต่อการเรียนการสอนในภาควิชา ส่วนการผลิตโสตทัศนวัสดุมีน้อย นอกจากอาจารย์ในภาควิชามีความจำเป็นต้องใช้หรือไม่มีจำหน่าย จึงผลิตโสตทัศนวัสดุขึ้นใช้เอง เพื่อให้สอดคล้องกับสาขาวิชาที่ทำการสอน ตัวอย่าง ภาควิชาในสาขาศิลปะ ที่ผลิตสไลด์ ขึ้นใช้เพื่อประกอบการสอน เช่น ภาควิชาทัศนศิลป์ คณะศิลปกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ภาควิชาจิตรกรรม คณะจิตรกรรม ประติมากรรม และภาพพิมพ์ มหาวิทยาลัยศิลปากร เป็นต้น

2. แหล่งโสตทัศนวัสดุภายนอกมหาวิทยาลัย หมายถึง แหล่งโสตทัศนวัสดุของหน่วยงานหรือสถาบันการศึกษาต่างๆ ที่อยู่ภายนอกมหาวิทยาลัยที่กลุ่มประชากรในการวิจัยสังกัด มีทั้ง หน่วยงานราชการ สถาบันการศึกษาทั้งภาครัฐและเอกชน หน่วยงานเอกชน องค์การต่างประเทศ และองค์การระหว่างประเทศ ที่

ทำหน้าที่ผลิต จัดหา จัดเก็บรวบรวม และบริการโสตทัศนวัสดุ ผู้สนใจหรือมีความต้องการใช้ สามารถติดต่อขอใช้บริการได้ โดยทำหนังสือถึงหน่วยงานที่ให้บริการโสตทัศนวัสดุนั้น รายละเอียดของโสตทัศนวัสดุภายนอกมหาวิทยาลัยมี ดังนี้

2.1 หน่วยราชการ เป็นหน่วยงานของรัฐบาลที่มีการผลิต และให้บริการโสตทัศนวัสดุแก่ข้าราชการ และเจ้าหน้าที่ ภายในหน่วยงาน สำหรับบุคคลภายนอกให้ใช้ภายในหน่วยงานเท่านั้น หรืออาจขอทำสำเนาโสตทัศนวัสดุบางรายการได้ โสตทัศนวัสดุที่หน่วยงานราชการมีให้บริการ มีหลายรูปแบบ เช่น สไลด์ วีดิทัศน์ เทปบันทึกเสียง ภาพยนตร์ รูปภาพ เป็นต้น และเน้นเนื้อหาต่างกันตามการทำงานของแต่ละหน่วยงาน ตัวอย่างหน่วยงานราชการที่มีโสตทัศนวัสดุในสาขาศิลปะ ให้บริการ เช่น

ศูนย์เทคโนโลยีทางการศึกษา กรมการศึกษานอกโรงเรียน ให้บริการโสตทัศนวัสดุประเภท สไลด์ วีดิทัศน์ โดยผลิตเนื้อหาในด้านศิลปะ เช่น เครื่องปั้นดินเผา การแกะสลัก การวาดภาพระบายสี เป็นต้น

กองผลิตโสตทัศนวัสดุ กรมประชาสัมพันธ์ ให้บริการโสตทัศนวัสดุ ประเภท สไลด์ วีดิทัศน์ ภาพยนตร์ รูปภาพ โดยผลิตเนื้อหาเชิงสารคดีเกี่ยวกับเมืองสำคัญๆ วัฒนธรรมประเพณี

สำนักงานเลขานุการ ฝ่ายเผยแพร่ กรมส่งเสริมอุตสาหกรรม ให้บริการโสตทัศนวัสดุประเภท สไลด์ ภาพยนตร์ รูปภาพ โดยผลิตเนื้อหาเกี่ยวกับงานหัตถกรรมพื้นบ้าน

งานโสตทัศนศึกษา ศูนย์วัฒนธรรมแห่งประเทศไทย ให้บริการโสตทัศนวัสดุ ประเภท สไลด์ วีดิทัศน์ รูปภาพ โดยผลิตเนื้อหาเกี่ยวกับศิลปะ วัฒนธรรมประเพณี เป็นต้น

พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ ให้บริการโสตทัศนวัสดุ ประเภท หุ่นจำลอง ของตัวอย่าง และของจริง โดยให้เนื้อหาเกี่ยวกับศิลปะ โบราณสถาน โบราณวัตถุ

2.2 สถาบันการศึกษา หมายถึง แหล่งโสตทัศนวัสดุที่สังกัดอยู่กับสถาบันการศึกษาต่างๆ ทั้งของภาครัฐและเอกชน ซึ่งไม่ใช่มหาวิทยาลัยที่กลุ่มประชากรในการวิจัยสังกัด สถาบันการศึกษาต่างๆ มีลักษณะการให้บริการโสตทัศนวัสดุดังได้กล่าวไว้ในข้อ 1 สำหรับบุคคลภายนอกที่ต้องการใช้บริการ ต้องทำหนังสือขอใช้ไปยังสถาบันนั้นๆ เพื่อขอเข้าใช้บริการ

2.3 หน่วยงานเอกชน ได้แก่ บริษัท ธนาคาร เป็นแหล่งผลิต และให้บริการโสตทัศนวัสดุที่สำคัญอีกแหล่งหนึ่งเช่นกัน หน่วยงานเอกชนบางแห่งอาจให้บุคคลภายนอกเข้าใช้บริการ โดยต้องทำหนังสือขอใช้ไปยังหน่วยงานนั้นๆ ตัวอย่างของหน่วยงานที่มีโสตทัศนวัสดุให้บริการ เช่น

ฝ่ายประชาสัมพันธ์ ธนาคารศรีนคร จำกัด ให้บริการโสตทัศนวัสดุ ประเภท วีดิทัศน์ เทปบันทึกเสียง โดยเน้นเนื้อหาเกี่ยวกับศิลปะ วัฒนธรรมประเพณี

บริษัท เดนสุ ยัง แอนด์ รูบิแคม มีโสตทัศนวัสดุที่ให้บริการ ได้แก่ สไลด์ ฟิล์มภาพยนตร์ ภาพ วีดิทัศน์ โดยมีเนื้อหาที่เน้นสาขาศิลปะโดยตรง เช่น กล้อง และอุปกรณ์การถ่ายภาพ เทคนิคและวิธีการถ่ายภาพ และการออกแบบโฆษณา เป็นต้น (จิรายุส อยู่สุข, สัมภาษณ์, 7 มีนาคม 2542)

ฝ่ายประชาสัมพันธ์ ธนาคารกรุงเทพ จำกัด รูปแบบที่ให้บริการ ได้แก่ เทปบันทึกเสียง สไลด์ ภาพยนตร์ วีดิทัศน์ ครอบคลุมเนื้อหาด้านศิลปวัฒนธรรม และประเพณี

ฝ่ายโสตทัศนูปกรณ์ การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย รูปแบบที่ให้บริการ ได้แก่ สไลด์ ภาพยนตร์ วีดิทัศน์ เน้นเนื้อหาด้านการท่องเที่ยว ศิลปวัฒนธรรม และประเพณี เป็นต้น

2.4 องค์การต่างประเทศ เป็นสถาบันต่างประเทศ ที่เข้ามาดำเนินกิจการในประเทศไทย และมีหน่วยงานที่ผลิต รวบรวม และเผยแพร่กิจกรรมของสถาบันนั้นๆ ในรูปของสิ่งพิมพ์ และโสตทัศนวัสดุต่างๆ ให้บริการแก่ พนักงาน และเจ้าหน้าที่ สำหรับบุคคลภายนอก ต้องติดต่อขอใช้โดยทำหนังสือขอใช้ไปยังองค์การนั้นๆ ส่วนรูปแบบโสตทัศนวัสดุที่ให้บริการ ได้แก่ สไลด์ วีดิทัศน์ เทปบันทึกเสียง ภาพยนตร์ ฟิล์มสตริป ไมโครฟิช ภาพ เนื้อหาของโสตทัศนวัสดุ มีหลายหลากสาขาวิชา เช่น ศิลปวัฒนธรรม ประเพณี สารคดี เป็นต้น (คู่มือสื่อการสอน, 2535: 103-104) ตัวอย่างองค์การต่างประเทศ ที่มีโสตทัศนวัสดุ เช่น

ศูนย์วัฒนธรรมฝรั่งเศส ให้บริการ สไลด์ วีดิทัศน์ และภาพยนตร์ มีเนื้อหาประเภทสารคดี และศิลปวัฒนธรรม

สำนักข่าวสารญี่ปุ่น ให้บริการ เทปบันทึกเสียง และภาพยนตร์ มีเนื้อหาเกี่ยวกับประเทศญี่ปุ่น ในด้านศิลปวัฒนธรรม

2.5 องค์การระหว่างประเทศ เป็นองค์กรที่มีวัตถุประสงค์เพื่อสร้างความร่วมมือระหว่างกัน ในการดำเนินการต่อปัญหาใดปัญหาหนึ่งที่เป็นปัญหาสำคัญ องค์การระหว่างประเทศมีหน่วยงานที่ผลิต รวบรวม และให้บริการโสตทัศนวัสดุ โดยให้บริการแก่ พนักงานในองค์การเท่านั้น สำหรับบุคคลภายนอกต้องติดต่อขอใช้บริการโดยทำหนังสือขอใช้ไปยังองค์การนั้นๆ และใช้ได้เฉพาะภายในองค์การ สำหรับรูปแบบของโสตทัศนวัสดุที่ให้บริการส่วนใหญ่ ได้แก่ วีดิทัศน์ ภาพยนตร์ และสไลด์ และมีเนื้อหาเน้นเฉพาะงานที่เกี่ยวข้องกับองค์การ ตัวอย่างองค์การระหว่างประเทศ เช่น SPAFA, ASEAN เป็นต้น

3. แหล่งโสตทัศนวัสดุส่วนตัว หมายถึง แหล่งบุคคลที่รวบรวม หรือผลิตโสตทัศนวัสดุขึ้นใช้เอง จำแนกเป็นโสตทัศนวัสดุของตนเอง คือ โสตทัศนวัสดุของอาจารย์ โสตทัศนวัสดุของเพื่อน และโสตทัศนวัสดุของผู้เชี่ยวชาญเฉพาะด้าน การใช้แหล่งโสตทัศนวัสดุของบุคคลต้องติดต่อขอยืมใช้เป็นการส่วนตัว

โสตทัศนวัสดุส่วนตัว ได้มาจากการจัดหา หรือผลิตขึ้นใช้เองตามจุดมุ่งหมายของการเรียนการสอนในเนื้อหาวิชานั้นๆ ซึ่งไม่สามารถหาสื่อจากแหล่งต่างๆ และไม่สามารถหาซื้อได้ตรงกับความต้องการ

โสตทัศนวัสดุที่ผลิตขึ้นใช้เองจึงมีประโยชน์อย่างยิ่งต่อการใช้งานในเนื้อหาวิชาที่เกี่ยวข้อง และบางครั้งมีคุณค่าสามารถนำมาจำหน่ายเผยแพร่ได้ โสตทัศนวัสดุที่ผลิตขึ้นใช้เองส่วนใหญ่อยู่ในรูปแบบของสไลด์ และวีดิทัศน์

หน่วยโสตทัศนศึกษาในมหาวิทยาลัยของรัฐ

จากการสำรวจหน่วยโสตทัศนศึกษา ในมหาวิทยาลัยของรัฐ จำนวน 7 แห่ง ซึ่งอยู่ในขอบเขตของการวิจัย คือ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย มหาวิทยาลัยขอนแก่น มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ มหาวิทยาลัยบูรพา มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร มหาวิทยาลัยศิลปากร และสถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าวิทยาเขตเจ้าคุณทหาร ลาดกระบัง โดยการศึกษาจากเอกสาร จากการสัมภาษณ์บรรณารักษ์ หรือนักวิชาการโสตทัศนศึกษาของแต่ละแห่ง เพื่อศึกษารายละเอียดของหน่วยโสตทัศนศึกษาที่ให้บริการโสตทัศนวัสดุในสาขาศิลปะ โดยครอบคลุมข้อมูล ด้านงานบริหาร งานเทคนิค และบริการของโสตทัศนศึกษา ผลการศึกษาปรากฏ ดังนี้

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย มีหน่วยงานที่ให้บริการโสตทัศนวัสดุแก่ คณาจารย์ และนิสิตสาขาศิลปะ 3 แห่ง คือ ศูนย์โสตทัศนศึกษากลาง สถาบันวิทยบริการ หน่วยโสตทัศนวัสดุ ห้องสมุดคณะศิลปกรรมศาสตร์ และหน่วยโสตทัศนวัสดุ ห้องสมุดคณะสถาปัตยกรรมศาสตร์

1. ศูนย์โสตทัศนศึกษากลาง สถาบันวิทยบริการ

1.1 งานบริหาร

<u>รูปแบบและจำนวนโสตทัศนวัสดุ</u>

โสตทัศนวัสดุ ที่มี คือ สไลด์ ฟิล์มสตริป ฟิล์มลูป ภาพยนตร์ วีดิทัศน์ เทปบันทึกเสียง แผ่นเสียง ไมโครฟิล์ม ไมโครฟิช แผนที่ ซีดีมัลติมิเดีย และ ซีดีรอม

สำหรับโสตทัศนวัสดุที่มีเนื้อหาเฉพาะสาขาศิลปะ มีดังนี้

- สไลด์ จำนวน 235 แผ่น
- วีดิทัศน์ จำนวน 1,436 ม้วน
- เทปบันทึกเสียง จำนวน 35 ตลับ
- ซีดีมัลติมิเดีย จำนวน 5 แผ่น

<u>งบประมาณ</u>

ปีการศึกษา 2540 ได้รับเงินงบประมาณทั้งสิ้น 282,300 บาท โดยได้รับจาก 3 แหล่ง คือ

- งบประมาณแผ่นดิน เป็นเงิน 171,300 บาท

- งบประมาณเงินทุนสถาบัน เป็นเงิน 75,000 บาท
- งบผลประโยชน์ เป็นเงิน 36,000 บาท

บุคลากร

มีจำนวนทั้งสิ้น 17 คน ประกอบด้วย บรรณารักษ์ ซึ่งเป็นหัวหน้าศูนย์โสตทัศนศึกษากลาง นักวิชาการโสตทัศนศึกษา พนักงาน เจ้าหน้าที่โสตทัศนศึกษา พนักงานธุรการ และช่างไฟฟ้า

อาคารสถานที่/ครุภัณฑ์

ตั้งอยู่บริเวณชั้น 3 ของสถาบันวิทยบริการ โดยจัดแยกเป็นห้องโดยเฉพาะ

จำนวนที่นั่งดู/ฟัง โสตทัศนวัสดุ มีดังนี้

- ที่นั่งดูสไลด์ จำนวน 14 ที่นั่ง
- ที่นั่งดูวีดิทัศน์ จำนวน 37 ที่นั่ง
- ที่นั่งฟังเทปบันทึกเสียง จำนวน 36 ที่นั่ง
- ที่นั่งดู/ฟังซีดีมัลติมิเดีย จำนวน 10 ที่นั่ง

1.2 งานเทคนิค

การจัดทำคู่มือช่วยค้น มี 3 ประเภท คือ

- บัตรรายการ จัดทำเฉพาะ บัตรชื่อเรื่อง บัตรเรื่อง
- บรรณานุกรมโสตทัศนวัสดุในรูปเล่ม จัดแยกตามประเภทของโสตทัศนวัสดุ ประกอบด้วยตัวอักษรย่อแสดงลักษณะของวัสดุ เลขทะเบียน และรายการโสตทัศนวัสดุ
- ฐานข้อมูล การเข้าถึงรายการสาธารณะโดยวิธีออนไลน์ (Online Public Access Catalog หรือ OPAC)

การจัดเก็บ

จัดเก็บโสตทัศนวัสดุ ในลักษณะชั้นปิด โดยแยกเก็บตามประเภทของวัสดุ พร้อมทั้งให้สัญลักษณ์ ซึ่งประกอบด้วย ตัวอักษรย่อแสดงลักษณะของวัสดุและเลขทะเบียนของวัสดุ และจัดเรียงโสตทัศนวัสดุแต่ละประเภทตามลำดับเลขทะเบียน เช่น

MP — อักษรย่อของภาพยนตร์

20 — เลขทะเบียน (ม้วนที่ 20)

1.3 งานบริการ

- บริการให้ใช้โสตทัศนวัสดุและอุปกรณ์ภายในห้องสมุด
- บริการยืม-คืนโสตทัศนวัสดุและอุปกรณ์ ให้อาจารย์ยืมได้เฉพาะ วีดิทัศน์ และเทปบันทึกเสียง ส่วนนิสิต และบุคคลภายนอกให้ใช้ภายในศูนย์โสตทัศนศึกษากลางฯ เท่านั้น

- บริการยืมระหว่างห้องสมุด
- บริการตอบคำถามและช่วยการค้นคว้า
- บริการผลิตโสตทัศนวัสดุ
- บริการทำสำเนาโสตทัศนวัสดุบางประเภท เช่น วีดิทัศน์ เทปบันทึกเสียง เป็นต้น
- บริการรวบรวมรายชื่อโสตทัศนวัสดุใหม่ที่มีในห้องสมุด
- บริการฉายวีดิทัศน์ สไลด์ และห้องฉายเมื่อมีผู้มาติดต่อขอใช้บริการ
- บริการแนะนำการใช้โสตทัศนวัสดุและอุปกรณ์ โดยการติดป้ายอธิบายวิธีการใช้โสตทัศนวัสดุและอุปกรณ์ รวมทั้งมีบุคลากรคอยแนะนำวิธีใช้โสตทัศนวัสดุและอุปกรณ์

2. หน่วยโสตทัศนวัสดุ ห้องสมุดคณะศิลปกรรมศาสตร์

2.1 งานบริหาร

รูปแบบและจำนวนโสตทัศนวัสดุ

โสตทัศนวัสดุ ที่มี คือ สไลด์ วีดิทัศน์ เทปบันทึกเสียง และแผ่นเสียง

สำหรับโสตทัศนวัสดุที่มีเนื้อหาเฉพาะสาขาศิลปะ มีดังนี้

- สไลด์ จำนวน 1,999 แผ่น
- วีดิทัศน์ จำนวน 20 ม้วน

งบประมาณ

ปีการศึกษา 2540 ได้รับงบประมาณโสตทัศนวัสดุโดยเฉพาะจำนวน 20,000 บาท โดยได้รับจากงบประมาณแผ่นดิน

บุคลากร

มีจำนวน 1 คน เป็นนักวิชาการช่างศิลป์

อาคารสถานที่/ครุภัณฑ์

จัดแยกเป็นห้องโดยเฉพาะ

จำนวนที่นั่งดู/ฟัง โสตทัศนวัสดุ มีดังนี้

- ที่นั่งฟังเทปบันทึกเสียง จำนวน 6 ที่นั่ง

2.2 งานเทคนิค

การจัดทำคู่มือช่วยค้น

สมุดทะเบียนโสตทัศนวัสดุ แยกตามประเภทของโสตทัศนวัสดุ ข้อมูลที่ลงประกอบด้วย ตัวอักษรย่อแสดงลักษณะของวัสดุ เลขทะเบียน รายการโสตทัศนวัสดุ และราคา

การจัดเก็บ

จัดเก็บโสตทัศนวัสดุ ในลักษณะชั้นปิดโดยแยกเก็บตามประเภทของวัสดุ พร้อมทั้งให้สัญลักษณ์ ซึ่งประกอบด้วย ตัวอักษรย่อแสดงลักษณะของวัสดุและเลขทะเบียนของวัสดุ และจัดเรียงโสตทัศนวัสดุแต่ละประเภทตามลำดับเลขทะเบียน เช่น

VC — อักษรย่อของวีดิทัศน์

150 — เลขทะเบียน (ม้วนที่ 150)

2.3 งานบริการ

บริการยืม-คืน โสตทัศนวัสดุแต่ละรูปแบบให้บริการต่างกัน บางรูปแบบให้ยืมออกได้ทั้งอาจารย์ และนิสิตในคณะ ได้แก่ วีดิทัศน์ เทปบันทึกเสียง ซีดีเพลง ส่วนสไลด์ ให้ใช้ภายในหน่วยโสตทัศนวัสดุเท่านั้น สำหรับบุคคลภายนอกให้ใช้ภายในหน่วยโสตทัศนวัสดุเช่นกัน

- บริการตอบคำถามและช่วยการค้นคว้า
- บริการผลิตโสตทัศนวัสดุ
- บริการทำสำเนาโสตทัศนวัสดุบางประเภท เช่น วีดิทัศน์ เทปบันทึกเสียง เป็นต้น
- บริการรวบรวมรายชื่อโสตทัศนวัสดุใหม่ที่มีในห้องสมุด
- บริการฉายวีดิทัศน์ สไลด์ และห้องฉายเมื่อมีผู้ติดต่อขอใช้บริการ
- บริการแนะนำการใช้โสตทัศนวัสดุและอุปกรณ์ โดยการติดป้ายอธิบายวิธีการใช้โสตทัศนวัสดุและอุปกรณ์ รวมทั้งมีบุคลากรคอยแนะนำวิธีใช้โสตทัศนวัสดุและอุปกรณ์

3 หน่วยโสตทัศนวัสดุ ห้องสมุดคณะสถาปัตยกรรมศาสตร์

3.1 งานบริหาร

รูปแบบและจำนวนโสตทัศนวัสดุ

โสตทัศนวัสดุที่มี คือ สไลด์ วีดิทัศน์ เทปบันทึกเสียง แผนที่ และซีดีรอม สำหรับโสตทัศนวัสดุที่มีเนื้อหาเฉพาะสาขาศิลปะ มีดังนี้

- สไลด์ จำนวน 2,839 แผ่น
- วีดิทัศน์ จำนวน 107 ม้วน
- เทปบันทึกเสียง จำนวน 20 ตลับ
- ซีดีรอม จำนวน 20 แผ่น

งบประมาณ

ปีการศึกษา 2540 ได้รับเงินงบประมาณโสตทัศนวัสดุโดยเฉพาะจำนวน 50,000 บาท โดยได้รับจากงบประมาณแผ่นดิน

บุคลากร

มีบรรณารักษ์ 1 คน

อาคารสถานที่/ครุภัณฑ์

มีเนื้อที่รวมอยู่กับห้องสมุด

จำนวนที่นั่งดู/ฟัง โสตทัศนวัสดุ มีดังนี้

- ที่นั่งดูสไลด์ จำนวน 5 ที่นั่ง
- ที่นั่งดูวีดิทัศน์ จำนวน 18 ที่นั่ง
- ที่นั่งฟังเทปบันทึกเสียง จำนวน 12 ที่นั่ง

3.2 งานเทคนิค

การจัดทำคู่มือช่วยค้น

บรรณานุกรมโสตทัศนวัสดุ ทำเป็นแผ่นใส่แฟ้ม จัดแยกตามประเภทของโสตทัศนวัสดุ ประกอบด้วย ตัวอักษรย่อแสดงลักษณะของวัสดุ เลขทะเบียน และรายการโสตทัศนวัสดุ

การจัดเก็บ

จัดเก็บโสตทัศนวัสดุ ในลักษณะชั้นปิดโดยแยกเก็บตามประเภทของวัสดุ พร้อมทั้งให้สัญลักษณ์ ซึ่งประกอบด้วย ตัวอักษรย่อแสดงลักษณะของวัสดุ และเลขทะเบียนของวัสดุ และจัดเรียงโสตทัศนวัสดุแต่ละประเภทตามลำดับเลขทะเบียน เช่น

SL — อักษรย่อของสไลด์

25 — เลขทะเบียน (ชุดที่ 25)

3.3 งานบริการ

- บริการให้ใช้โสตทัศนวัสดุและอุปกรณ์ในห้องสมุด
- บริการตอบคำถามและช่วยการค้นคว้า
- บริการรวบรวมรายชื่อโสตทัศนวัสดุใหม่ที่มีในห้องสมุด
- บริการฉายวีดิทัศน์ สไลด์ และห้องฉายเมื่อมีผู้มาติดต่อขอใช้บริการ
- บริการแนะนำการใช้โสตทัศนวัสดุและอุปกรณ์ โดยการติดป้ายอธิบายวิธีการใช้โสตทัศนวัสดุและอุปกรณ์ รวมทั้งมีบุคลากรคอยแนะนำวิธีใช้โสตทัศนวัสดุและอุปกรณ์

มหาวิทยาลัยขอนแก่น

มหาวิทยาลัยขอนแก่น มีหน่วยงานที่ให้บริการโสตทัศนวัสดุกับคณาจารย์ และนิสิตสาขาศิลปะ 2 แห่ง คือ หน่วยโสตทัศนศึกษา สำนักวิทยบริการ และหน่วยส่งเสริมพัฒนาทางวิชาการ คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์

1 หน่วยโสตทัศนศึกษา สำนักวิทยบริการ

1.1 งานบริหาร

รูปแบบและจำนวนโสตทัศนวัสดุ

โสตทัศนวัสดุที่มี คือ สไลด์ ฟิล์มสตริป แผ่นโปร่งใส วีดิทัศน์ เทปบันทึกเสียง ไมโครฟิล์ม ไมโครฟิช และแผนที่

สำหรับโสตทัศนวัสดุที่มีเนื้อหาเฉพาะสาขาศิลปะ มีดังนี้

- สไลด์ จำนวน 117 แผ่น
- วีดิทัศน์ จำนวน 80 ม้วน
- เทปบันทึกเสียง จำนวน 34 ตลับ

งบประมาณ

ปีการศึกษา 2540 ได้รับเงินงบประมาณโสตทัศนวัสดุโดยเฉพาะ จำนวน 50,000 บาท โดยได้รับจากงบประมาณแผ่นดิน

บุคลากร

มีจำนวน 5 คน ประกอบด้วย บรรณารักษ์ ซึ่งเป็นหัวหน้าหน่วยโสตทัศนศึกษา เจ้าหน้าที่ลงทะเบียน เจ้าหน้าที่เทคนิคและบริการ และเจ้าหน้าที่โสตทัศนวัสดุ

อาคารสถานที่/ครุภัณฑ์

จัดแยกเป็นห้องโดยเฉพาะ

จำนวนที่นั่งดู/ฟัง โสตทัศนวัสดุ มีดังนี้

- ที่นั่งดูวีดิทัศน์ จำนวน 5 ที่นั่ง
- ที่นั่งฟังเทปบันทึกเสียง จำนวน 4 ที่นั่ง

1.2 งานเทคนิค

การจัดทำคู่มือช่วยค้น มี 2 ประเภท คือ

- บัตรรายการ
- ฐานข้อมูล OPAC

การจัดเก็บ

จัดเก็บโสตทัศนวัสดุ ในลักษณะชั้นปิดโดยแยกเก็บตามประเภทของวัสดุ พร้อมทั้งให้สัญลักษณ์ ซึ่งประกอบด้วย ตัวอักษรย่อแสดงลักษณะของวัสดุ และเลขทะเบียนของวัสดุ และจัดเรียงโสตทัศนวัสดุแต่ละประเภทตามลำดับเลขทะเบียน เช่น

TC — อักษรย่อของเทปบันทึกเสียง

40 — เลขทะเบียน (ตลับที่ 40)

1.3 งานบริการ

- บริการให้ใช้โสตทัศนวัสดุและอุปกรณ์ในห้องสมุด
- บริการยืม-คืนโสตทัศนวัสดุ และอุปกรณ์ โดยให้อาจารย์ และนิสิตยืมโสตทัศนวัสดุได้บางรูปแบบ เช่น เทปบันทึกภาพ และเทปบันทึกเสียง เป็นต้น สำหรับสไลด์ให้ใช้ในหน่วยโสตทัศนศึกษาสำนักวิทยบริการเท่านั้น
- บริการยืมระหว่างห้องสมุด
- บริการตอบคำถามและช่วยการค้นคว้า
- บริการผลิตโสตทัศนวัสดุ โดยให้บริการเฉพาะอาจารย์ภายในมหาวิทยาลัย
- บริการรวบรวมรายชื่อโสตทัศนวัสดุใหม่ที่มีในห้องสมุด
- บริการฉายวีดิทัศน์ สไลด์ และห้องฉาย เมื่อมีผู้ติดต่อขอใช้บริการ
- บริการแนะนำการใช้โสตทัศ นวัสดุและอุปกรณ์ โดยการติดป้ายอธิบายวิธีการใช้โสตทัศนวัสดุและอุปกรณ์ รวมทั้งมีบุคลากรคอยแนะนำวิธีใช้โสตทัศนวัสดุและอุปกรณ์

2. หน่วยส่งเสริมพัฒนาทางวิชาการ คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์

2.1 งานบริหาร

รูปแบบและจำนวนโสตทัศนวัสดุ

โสตทัศนวัสดุที่มี คือ สไลด์ และวีดิทัศน์

สำหรับโสตทัศนวัสดุที่มีเนื้อหาเฉพาะสาขาศิลปะ มีดังนี้

- สไลด์ จำนวน 200 แผ่น
- วีดิทัศน์ จำนวน 5 ม้วน

งบประมาณ

ไม่แน่นอน

บุคลากร

มีจำนวน 1 คน เป็นนักวิชาโสตทัศนศึกษา

อาคารสถานที่/ครุภัณฑ์

จัดแยกเป็นห้องโดยเฉพาะ

จำนวนที่นั่งดู/ฟัง โสตทัศนวัสดุ มีดังนี้

- ที่นั่งดูวีดิทัศน์ จำนวน 80 ที่นั่ง

2.2 งานเทคนิค

การจัดทำคู่มือช่วยค้น

บรรณานุกรมโสตทัศนวัสดุ ทำเป็นแผ่นใส่แฟ้ม จัดแยกตามประเภทของโสตทัศนวัสดุประกอบด้วย ตัวอักษรย่อแสดงลักษณะของวัสดุ เลขทะเบียน และรายการโสตทัศนวัสดุ

การจัดเก็บ

จัดเก็บโสตทัศนวัสดุ ในลักษณะชั้นปิดโดยแยกเก็บตามประเภทของวัสดุ พร้อมทั้งให้สัญลักษณ์ ซึ่งประกอบด้วย ตัวอักษรย่อแสดงลักษณะของวัสดุ และเลขทะเบียนของวัสดุ และจัดเรียงโสตทัศนวัสดุแต่ละประเภทตามลำดับเลขทะเบียน เช่น

VC — อักษรย่อของวีดิทัศน์

90 — เลขทะเบียน (ม้วนที่ 90)

2.3 งานบริการ

- บริการให้ใช้โสตทัศนวัสดุและอุปกรณ์ในห้องสมุด
- บริการยืม-คืนโสตทัศนวัสดุและอุปกรณ์
- บริการตอบคำถามและช่วยการค้นคว้า
- บริการผลิตโสตทัศนวัสดุ
- บริการทำสำเนาโสตทัศนวัสดุใหม่
- บริการฉายวีดิทัศน์ สไลด์ และห้องฉาย เมื่อมีผู้ติดต่อขอใช้บริการ
- บริการแนะนำการใช้โสตทัศนวัสดุและอุปกรณ์ โดยการติดป้ายอธิบายวิธีการใช้โสตทัศนวัสดุและอุปกรณ์ รวมทั้งมีบุคลากรคอยแนะนำวิธีใช้โสตทัศนวัสดุและอุปกรณ์

มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ มีหน่วยงานที่ให้บริการโสตทัศนวัสดุกับคณาจารย์และนิสิตสาขาศิลปะ 2 แห่ง คือ ฝ่ายโสตทัศนศึกษา สำนักหอสมุดกลาง และหน่วยโสตทัศนวัสดุ คณะวิจิตรศิลป์

1. ฝ่ายโสตทัศนศึกษา สำนักหอสมุดกลาง

1.1 งานบริหาร

<u>รูปแบบและจำนวนโสตทัศนวัสดุมีให้บริการ</u>

โสตทัศนวัสดุ ที่มี คือ สไลด์ ฟิล์มสตริป วีดิทัศน์ เทปบันทึกเสียง ไมโครฟิช แบบก่อสร้าง และแผนที่

สำหรับโสตทัศนวัสดุที่มีเนื้อหาเฉพาะสาขาศิลปะ มีดังนี้

- สไลด์ จำนวน 10 แผ่น
- ฟิล์สตริป จำนวน 20 ชุด
- เทปบันทึกเสียง จำนวน 500 ตลับ
- แบบก่อสร้าง จำนวน 2 แผ่น

<u>งบประมาณ</u>

ปีการศึกษา 2540 ได้รับเงินงบประมาณโสตทัศนวัสดุโดยเฉพาะ จำนวน 350,000 บาท โดยได้รับจากงบประมาณแผ่นดิน

<u>บุคลากร</u>

มีจำนวนทั้งสิ้น 9 คน ประกอบด้วย บรรณารักษ์ ซึ่งเป็นหัวหน้าฝ่ายโสตทัศ นศึกษา นักวิชาการโสตทัศนศึกษา พนักงานโสตทัศนศึกษา เจ้าหน้าที่โสตทัศนศึกษา และนักการ

<u>อาคารสถานที่/ครุภัณฑ์</u>

จัดแยกเป็นห้องโดยเฉพาะ

จำนวนที่นั่งดู/ฟัง โสตทัศนวัสดุ มีดังนี้

- ที่นั่งดูวีดิทัศน์ จำนวน 50 ที่นั่ง
- ที่นั่งฟังเทปบันทึกเสียง จำนวน 7 ที่นั่ง
- ที่นั่งดูสไลด์ จำนวน 4 ที่นั่ง

1.2 งานเทคนิค

<u>การจัดทำคู่มือช่วยค้น</u>

บรรณานุกรมโสตทัศนวัสดุในรูปเล่ม จัดแยกตามประเภทของโสตทัศนวัสดุ ประกอบด้วย เลขทะเบียน สัญลักษณ์ และรายการโสตทัศนวัสดุ

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

การจัดเก็บ

จัดเก็บโสตทัศนวัสดุ ในลักษณะชั้นปิดโดยแยกเก็บตามประเภทของวัสดุ พร้อมทั้งให้สัญลักษณ์ ซึ่งประกอบด้วย ตัวอักษรย่อแสดงลักษณะของวัสดุ และเลขทะเบียนของวัสดุ และจัดเรียงโสตทัศนวัสดุแต่ละประเภทตามลำดับเลขทะเบียน เช่น

SL — อักษรย่อของสไลด์

12 — เลขทะเบียน (ชุดที่ 12)

1.3 งานบริการ

- บริการให้ใช้โสตทัศนวัสดุและอุปกรณ์ในห้องสมุด
- บริการยืม-คืนโสตทัศนวัสดุโสตทัศนวัสดุ ให้ยืมออกได้ทั้งอาจารย์ และนิสิต เฉพาะบางรูปแบบ คือ เทปบันทึกภาพ เทปบันทึกเสียง สำหรับบุคคลภายนอกให้ใช้ภายในฝ่ายโสตทัศนศึกษา สำนักหอสมุดกลาง เท่านั้น
- บริการตอบคำถามและช่วยการค้นคว้า
- บริการผลิตโสตทัศนวัสดุ
- บริการทำสำเนาโสตทัศนวัสดุที่มีในห้องสมุด
- บริการฉายวีดิทัศน์ สไลด์ ในห้องเรียน เพื่อประกอบการเรียนการสอน
- บริการแนะนำการใช้โสตทัศนวัสดุและอุปกรณ์ โดยการติดป้ายอธิบายวิธีการใช้โสตทัศนวัสดุและอุปกรณ์ รวมทั้งมีบุคลากรคอยแนะนำวิธีใช้โสตทัศนวัสดุ

2. หน่วยโสตทัศนวัสดุ ห้องสมุดคณะวิจิตรศิลป์

2.1 งานบริหาร

รูปแบบและจำนวนโสตทัศนวัสดุ

โสตทัศนวัสดุที่มี คือ วีดิทัศน์ เทปบันทึกเสียง ปฏิทิน และซีดีรอม

สำหรับโสตทัศนวัสดุที่มีเนื้อหาเฉพาะสาขาศิลปะ มีดังนี้

- วีดิทัศน์ จำนวน 169 ม้วน
- ซีดีรอม จำนวน 5 แผ่น

งบประมาณ

ปีการศึกษา 2540 ได้รับเงินงบประมาณโสตทัศนวัสดุโดยเฉพาะ จำนวน 25,000 บาท โดยได้รับจากงบประมาณแผ่นดิน

บุคลากร

มีจำนวน 1 คน เป็นบรรณารักษ์

อาคารสถานที่/ครุภัณฑ์

จัดตั้งรวมกับห้องสมุด โดยไม่ได้กั้นห้อง

2.2 งานเทคนิค

การจัดทำคู่มือช่วยค้น

บรรณานุกรมโสตทัศนวัสดุซึ่งทำเป็นแผ่นใส่แฟ้ม จำแนกตามเป็นประเภทของโสตทัศนวัสดุ และภายใต้แต่ละประเภท จำแนกตามเนื้อหาเป็น บันเทิง สารคดี วิชาการ ส่วนเทปบันทึกเสียงและปฏิทิน ไม่จำแนกเนื้อหา

การจัดเก็บ

มีการจัดเก็บในลักษณะชั้นปิด ยกเว้น ซีดีรอมที่จัดเก็บในลักษณะชั้นเปิด โดยแยกเก็บตามประเภทของวัสดุ พร้อมทั้งให้สัญลักษณ์ ซึ่งประกอบด้วย ตัวอักษรย่อแสดงลักษณะของวัสดุและเลขทะเบียนของวัสดุ และจัดเรียงโสตทัศนวัสดุแต่ละประเภทตามลำดับเลขทะเบียน เช่น

VC — อักษรย่อของวีดิทัศน์

101 — เลขทะเบียน (ม้วนที่ 101)

2.3 งานบริการ

- บริการยืม-คืนโสตทัศนวัสดุ สามารถยืมไปดูได้ที่ห้องเรียนที่ไม่มีการเรียนการสอน หรือขอดูที่ห้องโสตทัศนศึกษาเป็นกรณีพิเศษ เนื่องจากหน่วยโสตทัศนวัสดุ ไม่มีบริการให้ดู/ฟังโสตทัศนวัสดุภายในห้องสมุด ผู้มีสิทธิขอยืมโสตทัศนวัสดุได้ คือ อาจารย์ นักศึกษา นักวิชาการ คณะวิจิตรศิลป์ เท่านั้น

- บริการตอบคำถามและช่วยการค้นคว้า

- บริการรวบรวมรายชื่อโสตทัศนวัสดุใหม่ที่มีในห้องสมุด

- บริการแนะนำการใช้โสตทัศนวัสดุและอุปกรณ์ โดยการติดป้ายอธิบายวิธีการใช้โสตทัศนวัสดุและอุปกรณ์ รวมทั้งมีบุคลากรคอยแนะนำวิธีใช้โสตทัศนวัสดุและอุปกรณ์

มหาวิทยาลัยบูรพา

มหาวิทยาลัยบูรพา มีหน่วยโสตทัศนศึกษาเพียงแห่งเดียว คือ ฝ่ายโสตทัศนศึกษา สำนักหอสมุด มหาวิทยาลัยบูรพา

ฝ่ายโสตทัศนศึกษา สำนักหอสมุด มหาวิทยาลัยบูรพา

1.1 งานบริหาร

รูปแบบและจำนวนโสตทัศนวัสดุ

โสตทัศนวัสดุ ที่มี คือ สไลด์ วีดิทัศน์ เทปบันทึกเสียง ไมโครฟิล์ม ไมโครฟิช หุ่นจำลอง แผนที่ ซีดีมัลติมิเดีย และซีดีรอม

สำหรับโสตทัศนวัสดุที่มีเนื้อหาเฉพาะสาขาศิลปะ มีดังนี้

- สไลด์ จำนวน 1,820 แผ่น
- วีดิทัศน์ จำนวน 890 ม้วน
- เทปบันทึกเสียง จำนวน 80 ตลับ
- หุ่นจำลอง จำนวน 16 ชิ้น

งบประมาณ

ปีการศึกษา 2540 ได้รับเงินงบประมาณโสตทัศนวัสดุโดยเฉพาะ จำนวน 200,000 บาท โดยได้รับจากงบประมาณแผ่นดิน

บุคลากร

มีจำนวนทั้งสิ้น 5 คน ประกอบด้วย นักวิชาการโสตทัศนศึกษา ซึ่งเป็นหัวหน้าฝ่ายโสตทัศนศึกษา พนักงานโสตทัศนศึกษา และเจ้าหน้าที่โสตทัศนศึกษา

อาคารสถานที่/ครุภัณฑ์

จัดแยกเป็นห้องโดยเฉพาะ

จำนวนที่นั่งดู/ฟัง โสตทัศนวัสดุ มีดังนี้

- ที่นั่งดูสไลด์ จำนวน 40 ที่นั่ง
- ที่นั่งดูวีดิทัศน์ จำนวน 40 ที่นั่ง

1.2 งานเทคนิค

การจัดทำคู่มือช่วยค้น มี 2 ประเภท คือ

- บัตรรายการ
- ฐานข้อมูล OPAC

การจัดเก็บ

จัดเก็บโสตทัศนวัสดุ ในลักษณะชั้นปิดโดยแยกเก็บตามประเภทของวัสดุ พร้อมทั้งให้สัญลักษณ์ ซึ่งประกอบด้วย ตัวอักษรย่อแสดงลักษณะของวัสดุ และเลขทะเบียนของวัสดุ และจัดเรียงโสตทัศนวัสดุแต่ละประเภทตามลำดับเลขทะเบียน เช่น

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

SL — อักษรย่อของสไลด์

11 — เลขทะเบียน (ชุดที่ 11)

1.3 งานบริการ

- บริการให้ใช้โสตทัศนวัสดุและอุปกรณ์ในห้องสมุด
- บริการยืม-คืนโสตทัศนวัสดุ และอุปกรณ์ให้ยืมออกได้ทุกรูปแบบทั้งอาจารย์ นักศึกษา และข้าราชการ ยกเว้น ซีดีรอม ให้ใช้ภายในฝ่ายโสตทัศนศึกษา สำนักหอสมุด เท่านั้น
- บริการยืมระหว่างห้องสมุด
- บริการตอบคำถามและช่วยการค้นคว้า
- บริการผลิตโสตทัศนวัสดุ
- บริการรวบรวมรายชื่อโสตทัศนวัสดุใหม่ที่มีในห้องสมุด
- บริการฉายวีดิทัศน์ สไลด์ และห้องฉาย เมื่อมีผู้ติดต่อขอใช้บริการ โดยกำหนดช่วงเวลาในการเข้าชม
- บริการแนะนำการใช้โสตทัศนวัสดุและอุปกรณ์ โดยการติดป้ายอธิบายวิธีการใช้โสตทัศนวัสดุและอุปกรณ์ รวมทั้งมีบุคลากรคอยแนะนำวิธีใช้โสตทัศนวัสดุและอุปกรณ์

มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร

มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร มีหน่วยโสตทัศนศึกษาเพียงแห่งเดียวเช่นกันกับมหาวิทยาลัยบูรพา คือ ฝ่ายโสตทัศนศึกษา หอสมุดกลาง

ฝ่ายโสตทัศนศึกษา หอสมุดกลาง มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร

1.1 งานบริหาร

<u>รูปแบบและจำนวนโสตทัศนวัสดุ</u>

โสตทัศนวัสดุ ที่มี คือ สไลด์ ฟิล์มสตริป แผ่นโปร่งใส วีดิทัศน์ เทปบันทึกเสียง แผ่นเสียง ไมโครฟิล์ม ไมโครฟิช ภาพ แผนที่ และซีดีมัลติมิเดีย

สำหรับโสตทัศนวัสดุที่มีเนื้อหาเฉพาะสาขาศิลปะ มีดังนี้

- สไลด์ จำนวน 734 แผ่น
- ฟิล์มสตริป จำนวน 3 ชุด
- ซีดีมัลติมิเดีย จำนวน 6 แผ่น

งบประมาณ

ไม่แน่นอน

บุคลากร

มีจำนวนทั้งสิ้น 6 คน ประกอบด้วย นักวิชาการโสตทัศนศึกษา ซึ่งเป็นหัวหน้าฝ่ายโสตทัศนศึกษา พนักงานโสตทัศนศึกษา และเจ้าหน้าที่โสตทัศนศึกษา

อาคารสถานที่/ครุภัณฑ์

จัดแยกเป็นชั้นโดยเฉพาะ

จำนวนที่นั่งดู/ฟัง โสตทัศนวัสดุ มีดังนี้

- ที่นั่งดูวีดิทัศน์ จำนวน 30 ที่นั่ง
- ที่นั่งฟังเทปบันทึกเสียง จำนวน 40 ที่นั่ง

1.2 งานเทคนิค

การจัดทำคู่มือช่วยค้น มี 2 ประเภท คือ

- บรรณานุกรมโสตทัศนวัสดุในรูปเล่ม จำแนกตามเป็นประเภทของโสตทัศนวัสดุ ประกอบด้วย อักษรย่อแสดงลักษณะของวัสดุ เลขทะเบียน และรายการโสตทัศนวัสดุ
- ฐานข้อมูล OPAC

การจัดเก็บ

มีการจัดเก็บในลักษณะชั้นปิดและชั้นเปิด โดยแยกเก็บตามประเภทของวัสดุ พร้อมทั้งให้สัญลักษณ์ ซึ่งประกอบด้วย ตัวอักษรย่อแสดงลักษณะของวัสดุ และเลขทะเบียนของวัสดุ และจัดเรียงโสตทัศนวัสดุแต่ละประเภทตามลำดับเลขทะเบียน เช่น

CT — อักษรย่อของเทปบันทึกเสียง

119 — เลขทะเบียน (ตลับที่ 119)

1.3 งานบริการ

- บริการให้ใช้โสตทัศนวัสดุและอุปกรณ์ในห้องสมุด
- บริการยืม-คืนโสตทัศนวัสดุและอุปกรณ์ ให้อาจารย์ นักศึกษา และข้าราชการขอยืมได้ทุกรูปแบบ
- บริการยืมระหว่างห้องสมุด
- บริการตอบคำถามและช่วยการค้นคว้า
- บริการผลิตโสตทัศนวัสดุ
- บริการทำสำเนาโสตทัศนวัสดุ

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

- บริการรวบรวมรายชื่อโสตทัศนวัสดุใหม่ที่มีในห้องสมุด
- บริการฉายวีดิทัศน์ สไลด์ และห้องฉาย เมื่อมีผู้ติดต่อขอใช้บริการ
- บริการแนะนำการใช้โสตทัศนวัสดุและอุปกรณ์ โดยการติดป้ายอธิบายวิธีการใช้โสตทัศนวัสดุและอุปกรณ์ รวมทั้งมีบุคลากรคอยแนะนำวิธีใช้โสตทัศนวัสดุและอุปกรณ์

มหาวิทยาลัยศิลปากร

มหาวิทยาลัยศิลปากร มีหน่วยโสตทัศนศึกษาเพียงแห่งเดียว คือ ฝ่ายโสตทัศนศึกษา หอสมุดสาขา วังท่าพระ มหาวิทยาลัยศิลปากร

ฝ่ายโสตทัศนศึกษา หอสมุดสาขา วังท่าพระ

1.1 งานบริหาร

<u>รูปแบบและจำนวนโสตทัศนวัสดุ</u>

โสตทัศนวัสดุ ที่มี คือ สไลด์ ฟิล์มสตริป วีดิทัศน์ เทปบันทึกเสียง แผ่นเสียง ไมโครฟิล์ม แผนที่ ภาพ ภาพโฆษณา ปฏิทิน หุ่นจำลอง ของจริง และซีดีรอม

สำหรับโสตทัศนวัสดุที่มีเนื้อหาเฉพาะสาขาศิลปะ มีดังนี้

- สไลด์ จำนวน 587 แผ่น
- วีดิทัศน์ จำนวน 79 ม้วน
- เทปบันทึกเสียง จำนวน 42 ตลับ
- ฟิล์มสตริป จำนวน 75 ชุด
- ไมโครฟิล์ม จำนวน 112 ม้วน
- ภาพ จำนวน 690 ภาพ
- ภาพโฆษณา จำนวน 1,322 แผ่น
- ปฏิทิน จำนวน 74 เล่ม
- หุ่นจำลอง จำนวน 279 ชิ้น
- ซีดีรอม จำนวน 10 แผ่น

<u>งบประมาณ</u>

ไม่แน่นอน

บุคลากร

มีจำนวนทั้งสิ้น 5 คน ประกอบด้วย บรรณารักษ์ ซึ่งเป็นหัวหน้าฝ่ายโสตทัศนศึกษา นักวิชาการโสตทัศนศึกษา พนักงานโสตทัศนศึกษา เจ้าหน้าที่โสตทัศนศึกษา และช่างอิเล็กทรอนิกส์

อาคารสถานที่/ครุภัณฑ์

จัดกั้นเป็นห้องโดยเฉพาะ ภายในห้องสมุด

จำนวนที่นั่งดู/ฟัง โสตทัศนวัสดุ มีดังนี้

- ที่นั่งดูสไลด์ จำนวน 10 ที่นั่ง
- ที่นั่งดูวีดิทัศน์ จำนวน 10 ที่นั่ง
- ที่นั่งฟังเทปบันทึกเสียง จำนวน 10 ที่นั่ง

1.2 งานเทคนิค

การจัดทำคู่มือช่วยค้น มี 3 ประเภท คือ

- บัตรรายการ
- บรรณานุกรมโสตทัศนวัสดุในรูปเล่ม จำแนกตามประเภทของโสตทัศนวัสดุ ประกอบด้วย อักษรย่อแสดงลักษณะของวัสดุ เลขทะเบียน และรายการโสตทัศนวัสดุ
- ฐานข้อมูล OPAC

การจัดเก็บ

มีการจัดเก็บในลักษณะชั้นปิด โดยแยกเก็บตามประเภทของวัสดุ พร้อมทั้งให้สัญลักษณ์ ซึ่งประกอบด้วย ตัวอักษรย่อแสดงลักษณะของวัสดุ และเลขทะเบียนของวัสดุ และจัดเรียงโสตทัศนวัสดุแต่ละประเภทตามลำดับเลขทะเบียน เช่น

VC — อักษรย่อของวีดิทัศน์
55 — เลขทะเบียน (ม้วนที่ 55)

1.3 งานบริการ

- บริการให้ใช้โสตทัศนวัสดุและอุปกรณ์ในห้องสมุด
- บริการยืม-คืนโสตทัศนวัสดุ ให้อาจารย์ นักศึกษา และข้าราชการ ขอยืมได้เฉพาะบางรูปแบบ คือ เทปบันทึกภาพ วีดิทัศน์ ส่วน ฟิล์มสตริป ไมโครฟิล์ม ภาพ ภาพโฆษณา ปฏิทิน หุ่นจำลอง ให้ใช้ในฝ่ายโสตทัศนศึกษา เท่านั้น
- บริการยืมระหว่างห้องสมุด
- บริการตอบคำถามและช่วยการค้นคว้า

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

- บริการผลิตโสตทัศนวัสดุ
- บริการทำสำเนาโสตทัศนวัสดุ
- บริการรวบรวมรายชื่อโสตทัศนวัสดุใหม่ที่มีในห้องสมุด
- บริการฉายวีดิทัศน์ สไลด์ และห้องฉาย เมื่อมีผู้ติดต่อขอใช้บริการ
- บริการแนะนำการใช้โสตทัศนวัสดุและอุปกรณ์ โดยการติดป้ายอธิบายวิธีการใช้โสตทัศนวัสดุและอุปกรณ์ รวมทั้งมีบุคลากรคอยแนะนำวิธีใช้โสตทัศนวัสดุและอุปกรณ์

สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้า วิทยาเขตเจ้าคุณทหาร ลาดกระบัง

สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้า วิทยาเขตเจ้าคุณทหาร ลาดกระบัง มีหน่วยโสตทัศนศึกษาเพียงแห่งเดียว คือ ฝ่ายโสตทัศนศึกษา สำนักหอสมุดกลาง

ฝ่ายโสตทัศนศึกษา สำนักหอสมุดกลาง

1.1 งานบริหาร

<u>รูปแบบและจำนวนโสตทัศนวัสดุ</u>

โสตทัศนวัสดุ ที่มี คือ วีดิทัศน์ เทปบันทึกเสียง และซีดีมัลติมิเดีย

สำหรับโสตทัศนวัสดุที่มีเนื้อหาเฉพาะสาขาศิลปะ มีดังนี้

- วีดิทัศน์ จำนวน 60 ม้วน

<u>งบประมาณ</u>

ไม่แน่นอน

<u>บุคลากร</u>

มีจำนวนทั้งสิ้น 4 คน ประกอบด้วย นักวิชาการโสตทัศนศึกษา เป็นหัวหน้าฝ่ายโสตทัศนศึกษา บรรณารักษ์ และพนักงานโสตทัศนวัสดุ

<u>อาคารสถานที่/ครุภัณฑ์</u>

จัดแยกเป็นชั้นโดยเฉพาะ

จำนวนที่นั่งดู/ฟัง โสตทัศนวัสดุ มีดังนี้

- ที่นั่งวีดิทัศน์ จำนวน 20 ที่นั่ง
- ที่นั่งฟังเทปบันทึกเสียง จำนวน 20 ที่นั่ง
- ที่นั่งฟัง/ดูซีดี มัลติมิเดีย จำนวน 2 ที่นั่ง

1.2 งานเทคนิค

การจัดทำคู่มือช่วยค้น มี 2 ประเภท คือ

- บรรณานุกรมโสตทัศนวัสดุซึ่งทำเป็นแผ่นใส่แฟ้ม จำแนกตามเป็นประเภทของโสตทัศนวัสดุ ประกอบด้วย ตัวอักษรแสดงลักษณะของวัสดุ เลขทะเบียน และรายการโสตทัศนวัสดุ
- ฐานข้อมูล OPAC

การจัดเก็บ

มีการจัดเก็บในลักษณะชั้นปิด โดยแยกเก็บตามประเภทของวัสดุ พร้อมทั้งให้สัญลักษณ์ ซึ่งประกอบด้วย ตัวอักษรย่อแสดงลักษณะของวัสดุ และเลขทะเบียนของวัสดุ และจัดเรียงโสตทัศนวัสดุแต่ละประเภทตามลำดับเลขทะเบียน เช่น

VC — อักษรย่อของวีดิทัศน์

60 — เลขทะเบียน (ม้วนที่ 60)

1.3 งานบริการ

- บริการให้ใช้โสตทัศนวัสดุและอุปกรณ์ในห้องสมุด
- บริการยืม-คืนโสตทัศนวัสดุและอุปกรณ์
- บริการตอบคำถามและช่วยการค้นคว้า
- บริการผลิตโสตทัศนวัสดุ
- บริการรวบรวมรายชื่อโสตทัศนวัสดุใหม่ที่มีในห้องสมุด
- บริการฉายวีดิทัศน์ สไลด์ และบริการห้องฉาย เมื่อมีผู้ติดต่อขอใช้บริการ
- บริการแนะนำการใช้โสตทัศนวัสดุและอุปกรณ์ โดยการติดป้ายอธิบายวิธีการใช้โสตทัศนวัสดุและอุปกรณ์

จากรายละเอียดในด้านต่างๆ ของหน่วยโสตทัศนศึกษาทั้ง 7 มหาวิทยาลัย จำนวน 11 แห่ง ซึ่งจำแนกเป็นหน่วยโสตทัศนศึกษากลาง 7 แห่ง และเป็นหน่วยโสตทัศนศึกษาของคณะ 4 แห่ง ดังกล่าวข้างต้น สามารถสรุปเปรียบเทียบได้ ดังนี้

งานบริหาร

รูปแบบ/จำนวนโสตทัศนวัสดุ

โสตทัศนวัสดุในหน่วยโสตทัศนศึกษา ทั้ง 11 แห่ง มีจำนวนตั้งแต่ 1 ถึง 12 รูปแบบ โดยหน่วยโสตทัศนศึกษาที่มีโสตทัศนวัสดุ มากที่สุด 10 รูปแบบ คือ ฝ่ายโสตทัศนศึกษาหอสมุดสาขา วังท่าพระ

มหาวิทยาลัยศิลปากร ในขณะที่ฝ่ายโสตทัศนศึกษา สำนักหอสมุดกลาง สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าวิทยาเขตเจ้าคุณทหาร ลาดกระบัง มีโสตทัศนวัสดุเพียงรูปแบบเดียว คือ วีดิทัศน์ ส่วนโสตทัศนวัสดุที่หน่วยโสตทัศนศึกษาทุกแห่งมีไว้ให้บริการ คือ วีดิทัศน์

งบประมาณ

งบประมาณที่หน่วยโสตทัศนศึกษา 7 แห่ง ได้รับการจัดสรรมีจำนวนตั้งแต่ 20,000 ถึง 350,000 บาท โดยฝ่ายโสตทัศนศึกษา สำนักหอสมุดกลาง มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ได้รับงบประมาณมากที่สุด และหน่วยโสตทัศนวัสดุ คณะศิลปกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ได้รับงบประมาณน้อยที่สุด คือ 20,000 บาท ส่วนหน่วยโสตทัศนศึกษาอีก 4 แห่ง ระบุว่าได้รับงบประมาณไม่แน่นอน

บุคลากร

หน่วยโสตทัศนศึกษาแต่ละแห่ง มีบุคลากรตั้งแต่ 1 ถึง 17 คน โดยหน่วยโสตทัศนศึกษาที่มีบุคลากรมากที่สุด 17 คน คือ ศูนย์โสตทัศนศึกษากลาง สถาบันวิทยบริการ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย รองลงมา คือ ฝ่ายโสตทัศนศึกษา สำนักหอสมุดกลาง มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ มีจำนวน 9 คน สำหรับหน่วยโสตทัศนศึกษาที่มีบุคลากรน้อยที่สุด 1 คน คือ หน่วยโสตทัศนศึกษาของห้องสมุดคณะ คณะศิลปกรรมศาสตร์ และคณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น และคณะวิจิตรศิลป์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

อาคารสถานที่

หน่วยโสตทัศนศึกษาส่วนใหญ่เป็นหน่วยงานที่มีห้องโดยเฉพาะ ยกเว้นหน่วยโสตทัศนวัสดุ คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย และหน่วยโสตทัศนวัสดุ คณะวิจิตรศิลป์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ที่ใช้พื้นที่รวมกับห้องสมุด โดยไม่กั้นแยก

จำนวนที่นั่งดู/ฟังโสตทัศนวัสดุ

หน่วยโสตทัศนศึกษาเกือบทั้งหมด 10แห่ง มีที่นั่งดู/ฟังโสตทัศนวัสดุ ยกเว้นหน่วยโสตทัศนวัสดุ คณะวิจิตรศิลป์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่เพียงแห่งเดียวที่ไม่มี สำหรับหน่วยโสตทัศนศึกษาที่มีที่นั่งดู/ฟัง พบว่า ศูนย์โสตทัศนศึกษากลาง สถาบันวิทยบริการ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย มีจำนวนที่นั่งดู/ฟังโสตทัศนวัสดุรวมกันมากที่สุด 101 ที่นั่ง คือ ในขณะที่หน่วยโสตทัศนวัสดุ คณะศิลปกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย มีจำนวนที่นั่งดู/ฟัง น้อยที่สุด 6 ที่นั่ง

งานเทคนิค

การจัดทำคู่มือช่วยค้น

หน่วยโสตทัศนศึกษาส่วนใหญ่ 8 แห่ง จัดทำคู่มือช่วยค้นโสตทัศนวัสดุ ในลักษณะบรรณานุกรมโสตทัศนวัสดุ รองลงมา จัดทำฐานข้อมูล OPAC จำนวน 6 แห่ง ซึ่งทั้งหกแห่งเป็นหน่วย -

โสตทัศนศึกษากลางทั้งสิ้น ในขณะที่หน่วยโสตทัศนวัสดุ คณะศิลปกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ใช้สมุดทะเบียน เป็นคู่มือช่วยค้น

การจัดเก็บ

หน่วยโสตทัศนศึกษาส่วนใหญ่ 8 แห่ง จัดเก็บโสตทัศนวัสดุในลักษณะชั้นปิด ในขณะที่หน่วยโสตทัศนศึกษา 2 แห่ง จัดเก็บในลักษณะทั้งชั้นปิดและชั้นเปิด ได้แก่ หน่วยโสตทัศนวัสดุ คณะวิจิตรศิลป์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ และฝ่ายโสตทัศนศึกษา สำนักหอสมุด มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร ส่วนอีก 1 แห่ง คือ หน่วยส่งเสริมพัฒนาทางวิชาการ คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น จัดเก็บโสตทัศนวัสดุในลักษณะชั้นเปิด

หน่วยโสตทัศนศึกษาทุกแห่งจัดเก็บโสตทัศนวัสดุแยกตามประเภทของโสตทัศนวัสดุ และเรียงตามเลขทะเบียน

งานบริการ

บริการที่หน่วยโสตทัศนศึกษาแต่ละแห่งจัดให้แก่ผู้ใช้ มีจำนวนตั้งแต่ 4-9 บริการ โดยศูนย์โสตทัศนศึกษากลาง สถาบันวิทยบริการ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ฝ่ายโสตทัศนศึกษา สำนักหอสมุด มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร และฝ่ายโสตทัศนศึกษา หอสมุดสาขา วังท่าพระ มหาวิทยาลัยศิลปากร มีบริการมากที่สุด 9 บริการเท่ากัน ในขณะที่หน่วยโสตทัศนวัสดุ คณะวิจิตรศิลป์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ มีบริการน้อยที่สุด 4 บริการ นอกจากนั้นยังพบว่า บริการที่หน่วยโสตทัศนศึกษาทุกแห่งให้แก่ผู้ใช้ คือ บริการตอบคำถามช่วยการค้นคว้า และบริการแนะนำการใช้โสตทัศนวัสดุ

สำหรับรายละเอียดของหน่วยโสตทัศนศึกษาในมหาวิทยาลัยของรัฐที่กล่าวมาแล้วข้างต้น สามารถสร้างตาราง สรุปและเปรียบเทียบได้ดังตารางที่ 1

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

...ำลงกรณ์มหาวิทยาลัย		มหาวิทยาลัยขอนแก่น		มหาวิทยาลัยเชียงใหม่		มหาวิทยาลัยบูรพา	มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร	มหาวิทยาลัยศิลปากร	สถาบันเทคโนโลยีพระเจ้าเกล้าวิทยาเขตเจ้าคุณทหาร ลาดกระบัง
...หน่วยโสตทัศนวัสดุ ...ณะศิลปกรรมศาสตร์	หน่วยโสตทัศนวัสดุ คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์	หน่วยโสตทัศนศึกษา สำนักวิทยบริการ	หน่วยส่งเสริมพัฒนาทางวิชาการ คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์	ฝ่ายโสตทัศนศึกษา สำนักหอสมุดกลาง	หน่วยโสตทัศนวัสดุ คณะวิจิตรศิลป์	ฝ่ายโสตทัศนศึกษา สำนักหอสมุด	ฝ่ายโสตทัศนศึกษา สำนักหอสมุด	ฝ่ายโสตทัศนศึกษา หอสมุดสาขา วังท่าพระ	ฝ่ายโสตทัศนศึกษา สำนักหอสมุดกลาง
1,999 แผ่น	2,839 แผ่น	117 แผ่น	200 แผ่น	10 แผ่น	-	1,820 แผ่น	734 แผ่น	587 แผ่น	-
-	-	-	-	20 ชุด	-	-	3 ชุด	75 ชุด	-
20 ม้วน	107 ม้วน	80 ม้วน	5 ม้วน	500 ม้วน	160 ม้วน	890 ม้วน	134 ม้วน	79 ม้วน	60 ม้วน
-	20 ตลับ	34 ตลับ	-	-	-	80 ตลับ	-	42 ตลับ	-
-	-	-	-	-	-	-	-	112 ม้วน	-
-	-	-	-	-	-	-	-	690 ภาพ	-
-	-	-	-	-	-	-	-	1,322 แผ่น	-
-	-	-	-	-	-	-	-	74 เล่ม	-
-	-	-	-	2 แผ่น	-	-	-	-	-
-	-	-	-	-	-	18 ชิ้น	-	279 ชิ้น	-
-	-	-	-	-	-	-	6 แผ่น	-	-
-	20 แผ่น	-	-	-	5 แผ่น	-	-	10 แผ่น	-
20,000 บาท	50,000 บาท	50,000 บาท	ไม่แน่นอน	350,000 บาท	25,000 บาท	200,000 บาท	ไม่แน่นอน	ไม่แน่นอน	ไม่แน่นอน
1 คน	1 คน	5 คน	1 คน	9 คน	1 คน	5 คน	6 คน	5 คน	4 คน

ที่ 1 สรุปและเปรียบเทียบรายละเอียดด้านต่างๆ ของหน่วยโสตทัศนศึกษาแต่ละแห่ง (ต่อ)

รายละเอียดด้านต่างๆ	จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย			มหาวิทยาลัยขอนแก่น		มหาวิทยาลัยเชียงใหม่		มหาวิทยาลัยบูรพา	มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร	มหาวิทยาลัยศิลปากร	
	ศูนย์โสตทัศนศึกษากลาง สถาบันวิทยบริการ	หน่วยโสตทัศนวัสดุ คณะศิลปกรรมศาสตร์	หน่วยโสตทัศนวัสดุ คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์	หน่วยโสตทัศนศึกษา สำนักวิทยบริการ	หน่วยส่งเสริมพัฒนาทางวิชาการ คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์	ฝ่ายโสตทัศนศึกษา สำนักหอสมุดกลาง	หน่วยโสตทัศนวัสดุ คณะวิจิตรศิลป์	ฝ่ายโสตทัศนศึกษา สำนักหอสมุด	ฝ่ายโสตทัศนศึกษา สำนักหอสมุด	ฝ่ายโสตทัศนศึกษา หอสมุดสาขา วังท่าพระ	
ที่ตั้งอาคารสถานที่/ครุภัณฑ์	แยกเป็นห้องโดยเฉพาะ	แยกเป็นห้องโดยเฉพาะ	อยู่รวมกับห้องสมุด	แยกเป็นห้องโดยเฉพาะ	แยกเป็นห้องโดยเฉพาะ	แยกเป็นห้องโดยเฉพาะ	อยู่รวมกับห้องสมุด	แยกเป็นห้องโดยเฉพาะ	แยกเป็นห้องโดยเฉพาะ	กั้นเป็นห้อง ภายในห้องสมุด	
ลักษณะ											
จำนวนที่นั่งดูฟัง											
- สไลด์	14 ที่นั่ง	-	5 ที่นั่ง	-	-	4 ที่นั่ง	-	40 ที่นั่ง	-	10 ที่นั่ง	
- วีดิทัศน์	37 ที่นั่ง	-	18 ที่นั่ง	5 ที่นั่ง	-	50 ที่นั่ง	-	40 ที่นั่ง	30 ที่นั่ง	10 ที่นั่ง	
- เทปบันทึกเสียง	36 ที่นั่ง	6 ที่นั่ง	12 ที่นั่ง	4 ที่นั่ง	80 ที่นั่ง	7 ที่นั่ง	-	-	40 ที่นั่ง	10 ที่นั่ง	
- ซีดีมัลติมีเดีย	10 ที่นั่ง	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
แหล่งผลิต	- บัตรรายการ - บรรณานุกรม โสตทัศนวัสดุ - ฐานข้อมูล OPAC	- สมุดทะเบียน	- บรรณานุกรม โสตทัศนวัสดุ	- บัตรรายการ - ฐานข้อมูล OPAC	- บรรณานุกรม โสตทัศนวัสดุ	- บรรณานุกรม โสตทัศนวัสดุ	- บรรณานุกรม โสตทัศนวัสดุ	- บัตรรายการ - ฐานข้อมูล OPAC	- บรรณานุกรม โสตทัศนวัสดุ - ฐานข้อมูล OPAC	- บัตรรายการ - บรรณานุกรม โสตทัศนวัสดุ - ฐานข้อมูล OPAC	
การจัดทำคู่มือช่วยค้น											
การจัดเก็บ	ชั้นเปิด	ชั้นเปิด	ชั้นเปิด	ชั้นเปิด	ชั้นเปิด	ชั้นเปิด	ชั้นเปิดและชั้นเปิด	ชั้นเปิด	ชั้นเปิดและชั้นเปิด	ชั้นเปิด	
ลักษณะ	- จัดเก็บตามประเภท - เรียงตามเลขทะเบียน	- จัดเก็บตามประเภท - เรียงตามเลขทะเบียน	- จัดเก็บตามประเภท - เรียงตามเลขทะเบียน	- จัดเก็บตามประเภท - เรียงตามเลขทะเบียน	- จัดเก็บตามประเภท - เรียงตามเลขทะเบียน	- จัดเก็บตามประเภท - เรียงตามเลขทะเบียน	- จัดเก็บตามประเภท - เรียงตามเลขทะเบียน	- จัดเก็บตามประเภท - เรียงตามเลขทะเบียน	- จัดเก็บตามประเภท - เรียงตามเลขทะเบียน	- จัดเก็บตามประเภท - เรียงตามเลขทะเบียน	

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

1 สรุปและเปรียบเทียบรายละเอียดด้านต่างๆ ของหน่วยโสตทัศนศึกษาแต่ละแหล่ง (ต่อ)

รายละเอียดด้านต่างๆ	จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย			มหาวิทยาลัยขอนแก่น		มหาวิทยาลัยเชียงใหม่		มหาวิทยาลัยบูรพา	มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร	มหาวิทยาลัยศิลปากร	
	ศูนย์โสตทัศนศึกษากลาง สถาบันวิทยบริการ	หน่วยโสตทัศนวัสดุ คณะศิลปกรรมศาสตร์	หน่วยโสตทัศนวัสดุ คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์	หน่วยโสตทัศนศึกษา สำนักวิทยบริการ	หน่วยส่งเสริมพัฒนาทางวิชาการ คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์	ฝ่ายโสตทัศนศึกษา สำนักหอสมุดกลาง	หน่วยโสตทัศนวัสดุ คณะวิจิตรศิลป์	ฝ่ายโสตทัศนศึกษา สำนักหอสมุด	ฝ่ายโสตทัศนศึกษา สำนักหอสมุด	ฝ่ายโสตทัศนศึกษา หอสมุดสาขา วังท่าพระ	
ร											
ให้ใช้โสตทัศนวัสดุและอุปกรณ์ในห้องสมุด	X		X	X	X	X		X	X	X	
ยืม-คืนโสตทัศนวัสดุและอุปกรณ์	X	X		X	X	X	X	X	X	X	
ยืมระหว่างห้องสมุด	X			X				X	X	X	
ตอบคำถามและช่วยการค้นคว้า	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	
ผลิตโสตทัศนวัสดุ	X	X		X	X	X			X	X	
ทำสำเนาโสตทัศนวัสดุ	X	X			X	X		X	X	X	
รวบรวมรายชื่อโสตทัศนวัสดุ									X	X	
ที่มีในห้องสมุด	X	X	X	X			X	X			
ฉายวีดิทัศน์และสไลด์	X	X	X	X	X	X		X	X	X	
แนะนำการใช้โสตทัศนวัสดุ	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

จากการศึกษางานวิจัยของประเทศไทย และต่างประเทศ พบว่า งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับโสตทัศนวัสดุที่ปรากฏ เป็นการศึกษาการใช้ ความต้องการ และปัญหาในการใช้สื่อการสอนในสาขาต่างๆ ได้แก่ สาขาวิทยาศาสตร์ สาธารณสุขศาสตร์ และเกษตรศาสตร์ โดยประชากรที่ศึกษาส่วนใหญ่เป็นอาจารย์ และบุคลากรในสถาบันการศึกษา ดังปรากฏรายละเอียดของงานวิจัยดังนี้

งานวิจัยในประเทศไทย

สมหวัง แตงนิล (2528) ศึกษาเรื่อง ความต้องการของอาจารย์ในงานบริการ และปัญหาในการใช้บริการของศูนย์ผลิต และพัฒนาสื่อสาธารณสุข คณะสาธารณสุขศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อ ศึกษาความต้องการของอาจารย์ในงานบริการ และทราบปัญหาในการใช้บริการของศูนย์ผลิตและพัฒนาสื่อสาธารณสุข คณะสาธารณสุขศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล โดยศึกษาจากอาจารย์ จำนวน 60 คน ผลการวิจัยที่เกี่ยวข้อง พบว่า รูปแบบของโสตทัศนวัสดุที่อาจารย์จำนวนมากที่สุดใช้และต้องการ คือ แผ่นโปร่งใส ส่วนปัญหาที่อาจารย์จำนวนมากที่สุดประสบจากการใช้ศูนย์ผลิตและพัฒนาสื่อสาธารณสุข คือ ไม่ทราบแหล่งบริการสื่อการสอนนอกมหาวิทยาลัยมหิดล

สมสมัย พลอินตา (2529) ศึกษาเรื่อง ความต้องการ และปัญหาการใช้สื่อการสอนของคณาจารย์ในมหาวิทยาลัยเชียงใหม่ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อ ศึกษาความต้องการ และปัญหาการใช้สื่อการสอนของคณาจารย์ในมหาวิทยาลัยเชียงใหม่ จำนวน 156 คน ผลการวิจัยที่เกี่ยวข้องพบว่า แหล่งโสตทัศนวัสดุที่อาจารย์จำนวนมากที่สุดใช้คือ หน่วยบริการโสตทัศนวัสดุของคณะ และพบว่า ปัญหาที่อาจารย์ประสบในการใช้โสตทัศนวัสดุ ในระดับมากและมีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ขาดเครื่องมือบางประการในการผลิตสื่อการสอน

ชูชาติ แสงประทีปทอง (2530) ได้ศึกษา สถานภาพ ปัญหาและความต้องการในการใช้สื่อการสอนของอาจารย์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ โดยส่งแบบสอบถามให้อาจารย์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ จำนวน 377 คน ผลการวิจัยที่เกี่ยวข้อง พบว่า อาจารย์จำนวนมากที่สุดใช้โสตทัศนวัสดุเพื่อวัตถุประสงค์ ใช้ประกอบการสอน รูปแบบของโสตทัศนวัสดุที่อาจารย์ใช้ในระดับมากและมีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ แผ่นโปร่งใส สำหรับแหล่งโสตทัศนวัสดุที่ใช้ในระดับมากและมีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ หน่วยบริการโสตทัศนวัสดุของคณะ

พวงเพ็ชร รื่นเริง (2532) ศึกษาเรื่อง การใช้บริการวัสดุไม่ตีพิมพ์ของสำนักหอสมุดกลาง มหาวิทยาลัยรามคำแหง โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา การใช้บริการวัสดุไม่ตีพิมพ์ ปัญหา ความต้องการ และข้อเสนอแนะในการใช้บริการวัสดุไม่ตีพิมพ์ของผู้ใช้บริการในสำนักหอสมุดกลาง มหาวิทยาลัยรามคำแหง และเพื่อศึกษา สาเหตุของการไม่ใช้บริการวัสดุไม่ตีพิมพ์ โดยมีกลุ่มตัวอย่างเป็นอาจารย์และนักศึกษารวม 450 คน ผลการวิจัยที่เกี่ยวข้องพบว่า อาจารย์จำนวนมากที่สุด มีวัตถุประสงค์ในการใช้บริการวัสดุไม่ตีพิมพ์เพื่อใช้ประกอบการสอน สำหรับรูปแบบของวัสดุไม่ตีพิมพ์ที่อาจารย์ใช้ พบว่า ในระดับปานกลางทุกรูปแบบ โดยรูปแบบเฉลี่ยสูงสุด คือ ไมโครฟิล์ม ในขณะที่รูปแบบของวัสดุไม่ตีพิมพ์ที่อาจารย์ต้องการในระดับมาก และมีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ สไลด์ และพบว่า อาจารย์มีความต้องการเนื้อหาโสตทัศนวัสดุ ทุกเนื้อหา ในระดับปานกลาง โดยเนื้อหาที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ความรู้ทั่วไป ส่วนปัญหาที่อาจารย์ประสบ พบว่า อยู่ในระดับปานกลางทุกปัญหาเช่นเดียวกัน โดยปัญหาที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ปัญหาในด้านเนื้อหาของวัสดุไม่ตีพิมพ์ที่ให้บริการไม่ครอบคลุมทุกสาขาวิชา

สามินี ชัยวาสี (2534) ศึกษาเรื่อง การใช้บริการสื่อโสตทัศน์ในสำนักบรรณสารสนเทศ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา สภาพการใช้ ปัญหา ความคิดเห็นและข้อเสนอแนะในการใช้บริการสื่อโสตทัศน์ในสำนักบรรณสารสนเทศ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช โดยมีกลุ่มตัวอย่างเป็นข้าราชการสาย ก ข้าราชการสาย ข และข้าราชการสาย ค รวมทั้งสิ้น 231 คน ผลการวิจัยที่เกี่ยวข้อง พบว่า อาจารย์จำนวนมากที่สุด มีวัตถุประสงค์ในการใช้สื่อโสตทัศน์เพื่อ ใช้ประกอบการสอน รูปแบบของสื่อโสตทัศน์ที่ใช้ พบว่า อยู่ในระดับปานกลางทุกรูปแบบ โดยรูปแบบที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ วีดิทัศน์ สำหรับเนื้อหาวิชาของสื่อโสตทัศน์ที่อาจารย์ใช้ พบว่า อยู่ในระดับน้อยทุกเนื้อหา โดยเนื้อหาที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ สารคดี นอกจากนั้นยังพบว่าอาจารย์ ประสบในการใช้สื่อโสตทัศน์ในระดับปานกลางทุกปัญหา โดยปัญหาที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ จำนวนสื่อที่ให้บริการไม่เพียงพอ

ยุพิน เกียรติสุวิมล (2537) ศึกษาถึง ความต้องการและการใช้โสตทัศนวัสดุของอาจารย์สาขาเกษตรในสถาบันอุดมศึกษาของรัฐ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา ความต้องการและการใช้โสตทัศนวัสดุของอาจารย์สาขาเกษตรในสถาบันอุดมศึกษาของรัฐ ในด้านวัตถุประสงค์ รูปแบบ เนื้อหาวิชา แหล่งโสตทัศนวัสดุ การเข้าถึงโสตทัศนวัสดุ รวมทั้งปัญหาและแนวทางในการแก้ไขปัญหาเกี่ยวกับการใช้โสตทัศนวัสดุของอาจารย์สาขาเกษตร โดยมีกลุ่มตัวอย่างซึ่งเป็นอาจารย์ จำนวน 228 คน ผลการวิจัย พบว่า อาจารย์มีวัตถุประสงค์ในการใช้โสตทัศนวัสดุในระดับมาก คือ ใช้ประกอบการสอน ส่วนรูปแบบของโสตทัศนวัสดุที่ใช้และต้องการในระดับมากคือ แผ่นโปร่งใส สำหรับเนื้อหาวิชาของโสตทัศนวัสดุที่ใช้และต้องการใช้พบว่า อยู่ในระดับปานกลางทุกเนื้อหา โดยเนื้อหาที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ เนื้อหาวิชาทางสาขาพืช แหล่งโสตทัศนวัสดุที่อาจารย์ใช้ พบว่า อยู่ในระดับปานกลางทุกแหล่ง โดยแหล่งโสตทัศนวัสดุที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ แหล่งโสตทัศนวัสดุส่วนตัว

ในขณะที่แหล่งโสตทัศนวัสดุที่ต้องการในระดับมากและมีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ แหล่งโสตทัศนวัสดุภายในมหาวิทยาลัย นอกจากนี้ยังพบว่า ปัญหาที่อาจารย์ประสบในระดับมากและมีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ โสตทัศนวัสดุที่ต้องการใช้ไม่มี

งานวิจัยในต่างประเทศ

Obetz (1980) ศึกษาเรื่อง การใช้สื่อการสอนในชั้นเรียนของอาจารย์ผู้สอนสาขาวิทยาศาสตร์ และมนุษยศาสตร์ในวิทยาลัยชุมชนทั่วประเทศ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา ขอบเขตของสื่อการสอนที่กำลังใช้และศึกษา ตัวแปรต่างๆ ที่สัมพันธ์กับการใช้สื่อการสอน โดยการสุ่มตัวอย่างจากอาจารย์ผู้สอนสาขาวิทยาศาสตร์ จำนวน 175 คน และอาจารย์ผู้สอนสาขามนุษยศาสตร์ จำนวน 178 คน ผลการวิจัยที่เกี่ยวข้อง พบว่า อาจารย์ผู้สอนทั้งสาขาวิชาวิทยาศาสตร์และมนุษยศาสตร์จำนวนมากที่สุด มีวัตถุประสงค์ในการใช้สื่อการสอน เพื่อใช้ประกอบการสอน ส่วนรูปแบบของสื่อการสอนที่อาจารย์ใช้ ในระดับมากและมีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ภาพยนตร์

Russell (1981) ศึกษาเรื่อง การใช้สื่อการสอนของอาจารย์ใน Oregon University โดยสำรวจทัศนคติของอาจารย์ผู้สอน จำนวน 20 คน จาก 20 ภาควิชา เกี่ยวกับการใช้สื่อการสอน ผลการวิจัยที่เกี่ยวข้อง พบว่า อาจารย์จำนวนมากที่สุด มีวัตถุประสงค์ในการใช้สื่อการสอน เพื่อใช้ประกอบการสอน สำหรับรูปแบบของสื่อการสอนที่อาจารย์ใช้ในระดับมากและมีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ภาพยนตร์

Larry (1984) ศึกษาถึง องค์ประกอบที่เป็นอุปสรรคต่อการใช้บริการโสตทัศนวัสดุของอาจารย์ใน Purdue University โดยใช้กลุ่มตัวอย่างซึ่งเป็นอาจารย์ จำนวน 300 คน ผลการวิจัยที่เกี่ยวข้อง พบว่า ปัญหาในการใช้โสตทัศนวัสดุที่อาจารย์ประสบในระดับมาก คือ โสตทัศนวัสดุที่มีใช้ไม่เหมาะสม ล้าสมัย และไม่สอดคล้องกับหลักสูตร

Bratton and other (1987) ได้ศึกษาเรื่อง การเลือก และการจัดหาโสตทัศนวัสดุของบุคลากรในวิชาชีพสาธารณสุขศาสตร์ งานวิจัยนี้เป็น การสำรวจ การเลือกและการใช้โสตทัศนวัสดุของนักศึกษาสาธารณสุขศาสตร์ และที่ปรึกษาจากสถาบันการศึกษาสาธารณสุขศาสตร์ 45 แห่ง ในสหรัฐอเมริกา จำนวน 1,283 คน ผลการวิจัยที่เกี่ยวข้อง พบว่า อาจารย์จำนวนมากที่สุด มีวัตถุประสงค์ในการใช้โสตทัศนวัสดุเพื่อใช้ประกอบการสอน ส่วนรูปแบบของโสตทัศนวัสดุที่ใช้ในระดับมากและมีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ วีดิทัศน์

Agnew, Mcneely and Thaxton (1989) ได้ศึกษาเรื่อง การวางแผนและการใช้โสตทัศนวัสดุของอาจารย์ใน Georgia State University โดยสำรวจการใช้โสตทัศนวัสดุของอาจารย์ จำนวน 986 คน ผลการวิจัยที่เกี่ยวข้องพบว่า อาจารย์จำนวนมากที่สุด มีวัตถุประสงค์ในการใช้โสตทัศนวัสดุ เพื่อใช้ประกอบการสอน สำหรับปัญหาที่อาจารย์ประสบในระดับมากในการใช้โสตทัศนวัสดุและมีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ การใช้โสตทัศนวัสดุมีขีดจำกัด เนื่องจากงบประมาณในการจัดหาไม่เพียงพอ

Martinez and Woods (1995) ได้ศึกษาเรื่อง การประเมินความต้องการบริการเทคโนโลยีการศึกษาของอาจารย์ใน Auraria State University โดยประเมินจากอาจารย์และนักศึกษาในคณะต่าง ๆ ผลการวิจัยที่เกี่ยวข้อง พบว่า อาจารย์จำนวนมากที่สุด มีวัตถุประสงค์ในใช้โสตทัศนวัสดุและอุปกรณ์เพื่อ การเรียนการสอน และรูปแบบโสตทัศนวัสดุที่อาจารย์ใช้ในระดับมาก คือ แผ่นโปร่งใส

จากการศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับความต้องการและการใช้โสตทัศนวัสดุของอาจารย์ในสถาบันการศึกษาในประเทศ จำนวน 6 เรื่อง และงานวิจัยต่างประเทศ จำนวน 5 เรื่อง รวมทั้งสิ้น 11 เรื่อง ดังกล่าว พบว่า อาจารย์มีการใช้และความต้องการเหมือนและแตกต่างกัน ดังนี้

1. วัตถุประสงค์ในการใช้โสตทัศนวัสดุ

ผลการวิจัย 9 เรื่อง ได้แก่ ผลการวิจัยของ ชูชาติ แสงประทีปทอง (2530) พวงเพ็ชร รื่นเริง (2532) สามินี ชัยวาสี (2534) ยุพิน เกียรติสุวิมล (2537) Obetz (1980) Russel (1981) Bratton and other (1987) Agnew, Mcneely and Thaxton (1989) และ Martinez and Woods (1995) ปรากฏผลสอดคล้องกัน คือ อาจารย์จำนวนมากที่สุด มีวัตถุประสงค์ในการใช้โสตทัศนวัสดุเพื่อ ประกอบการสอน

2. การใช้และความต้องการโสตทัศนวัสดุ

2.1 <u>ด้านรูปแบบของโสตทัศนวัสดุ</u>

ผลการวิจัยของ สมหวัง แตงนิล (2528) ชูชาติ แสงประทีปทอง (2530) ยุพิน เกียรติสุวิมล (2537) และ Martinez and Woods (1995) พบว่า รูปแบบของโสตทัศนวัสดุที่อาจารย์ใช้ในระดับมาก คือ แผ่นโปร่งใส ส่วนผลการวิจัยเรื่องอื่นๆ แตกต่างกันไปดังนี้ คือ ผลการวิจัยของ Bratton and other (1987) และ Agnew, Mcneely and Thaxton (1989) พบว่า โสตทัศนวัสดุใช้ในระดับมาก คือ วีดิทัศน์ ผลการวิจัยของ Obtez (1980) และ Russell (1981) พบว่า รูปแบบของโสตทัศนวัสดุที่อาจารย์ใช้ในระดับมาก คือ ภาพยนตร์ ในขณะที่ผลการวิจัยของ พวงเพ็ชร รื่นเริง (2532) พบว่า อาจารย์ใช้ไมโครฟิล์มในระดับมาก ส่วนผลการวิจัยของ สามินี ชัยวาสี (2534) พบว่า อาจารย์ใช้โสตทัศนวัสดุทุกรูปแบบในระดับปานกลาง โดยรูปแบบที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ วีดิทัศน์

สำหรับรูปแบบของโสตทัศนวัสดุที่ต้องการใช้ ผลการวิจัยของ สมหวัง แตงนิล (2528) และยุพิน เกียรติสุวิมล (2537) พบว่า รูปแบบของโสตทัศนวัสดุที่อาจารย์มีความต้องการใช้ ในระดับมาก และมีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ แผ่นโปร่งใส ในขณะที่ผลการวิจัยของ พวงเพ็ชร รื่นเริง (2532) พบว่า อาจารย์ต้องการใช้ สไลด์ ในระดับมาก

2.2 เนื้อหาวิชา

สำหรับเนื้อหาวิชาของโสตทัศนวัสดุที่ใช้ ผลการวิจัยของสามินี ชัยวาสี (2534) พบว่า อาจารย์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ใช้สื่อที่มีเนื้อหาด้านต่างๆ ในระดับน้อย โดยเนื้อหาที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ เนื้อหาสารคดี ส่วนงานวิจัยของยุพิน เกียรติสุวิมล (2537) พบว่า อาจารย์มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ใช้โสตทัศนวัสดุทุกเนื้อหา ในระดับปานกลาง โดยเนื้อหามีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ เนื้อหาสาขาพืช

ส่วนเนื้อหาวิชาของโสตทัศนวัสดุที่ต้องการ ผลการวิจัยของ พวงเพ็ชร รื่นเริง (2532) พบว่า อาจารย์มหาวิทยาลัยรามคำแหง ต้องการเนื้อหาวิชาโสตทัศนวัสดุ ทุกสาขาสาขาวิชา ในระดับปานกลาง โดยเนื้อหาความรู้ทั่วไป มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ในขณะที่ผลการวิจัยของยุพิน เกียรติสุวิมล (2537) พบว่า อาจารย์มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ต้องการโสตทัศนวัสดุทุกเนื้อหา ในระดับปานกลาง โดยเนื้อหาที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ เนื้อหาสาขาพืช

2.3 แหล่งโสตทัศนวัสดุ

ผลการวิจัยของ สมสมัย พลอินตา (2529) ชูชาติ แสงประทีปทอง (2530) พบว่า แหล่งโสตทัศนวัสดุที่อาจารย์ใช้ในระดับมาก และมีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ หน่วยบริการโสตทัศนวัสดุของคณะ ในขณะที่ผลการวิจัยของ ยุพิน เกียรติสุวิมล (2537) พบว่า แหล่งโสตทัศนวัสดุที่อาจารย์ใช้ในระดับมาก และมีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ แหล่งโสตทัศนวัสดุส่วนตัว ส่วนแหล่งที่อาจารย์ต้องการในระดับมาก และมีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ แหล่งโสตทัศนวัสดุภายในมหาวิทยาลัย

3. ปัญหาในการใช้โสตทัศนวัสดุ

ผลการวิจัย พบว่า อาจารย์มีปัญหาในการใช้โสตทัศนวัสดุแตกต่างกันไป คือ ผลการวิจัยของ สมสมัย พลอินตา (2529) พบว่า ปัญหาที่อาจารย์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ประสบในการใช้โสตทัศนวัสดุ ในระดับมาก และมีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ขาดเครื่องมือบางประการในการผลิตสื่อ ในขณะที่ สมหวัง แตงนิล (2528) พบว่า อาจารย์คณะสาธารณสุขศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดลจำนวนมากที่สุดไม่ทราบแหล่งบริการสื่อการสอนภายนอกมหาวิทยาลัยมหิดล ผลการวิจัยของพวงเพ็ชร รื่นเริง (2532) พบว่า ปัญหาที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ในระดับปานกลาง ที่อาจารย์มหาวิทยาลัยรามคำแหง ประสบ คือ ปัญหาเรื่องเนื้อหาของวัสดุไม่ตีพิมพ์ที่ให้

บริการไม่ครอบคลุมทุกสาขาวิชา ส่วนผลการวิจัยของ สามินี ชัยวาสี (2534) พบว่า ปัญหาที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ในระดับปานกลาง ที่อาจารย์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ประสบ คือ จำนวนสื่อที่ให้บริการไม่เพียงพอ ผลการวิจัยของ ยุพิน เกียรติสุวิมล (2537) พบว่า ปัญหาที่อาจารย์สาขาเกษตร ประสบในระดับมาก และมีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ โสตทัศนวัสดุรูปแบบที่ต้องการใช้ไม่มี

สำหรับผลการวิจัยของ Larry (1984) พบว่า ปัญหาที่อาจารย์ประสบในการใช้โสตทัศนวัสดุในระดับมาก และมีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ วัสดุที่มีใช้ไม่เหมาะสม ล้าสมัย และไม่สอดคล้องกับหลักสูตร ส่วนงานวิจัยของ Agnew Mcneely and Thaxton (1989) พบว่า ปัญหาในการใช้โสตทัศนวัสดุในระดับมาก และมีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ การใช้โสตทัศนวัสดุมีขีดจำกัด เนื่องจากงบประมาณในการจัดหาไม่เพียงพอ

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย